

609

Beretning fra Statens Husdyrbrugsforsøg

J. Højland Frederiksen og
Sven Aage Kjær

Besætningsforsøg med får 1984–85

*Planning and control of sheep
production 1984–85*

I kommission hos Landhusholdningsselskabets forlag,
Rolighedsvej 26, 1958 Frederiksberg C.

Trykt i Frederiksberg Bogtrykkeri 1986

FORORD

Denne beretning er den femte i serien om besætningsforsøg med får omfattende registreringsåret fra den 30. september 1984 til den 1. oktober 1985.

Den omhandler dataregistreringen i 6 besætninger. Hovedvægten af databehandlingen er lagt på en analyse af den biologiske og økonomiske struktur indenfor de enkelte besætninger.

Beretningen indeholder resultaterne fra forsøgene vedrørende pleje af hedearealer ved græsning med får, som er gennemført over en 3-års periode på Oudrup og Vindblæs Heder. Forsøgene, som afsluttes i sin nuværende form, er gennemført i samarbejde med Nordjyllands Amtskommune som fortsat samarbejdspartner.

Landsforeningen Dansk Faareavl har medvirket ved etableringen af såvel besætningsforsøg som forsøget på Oudrup og Vindblæs Heder.

Registrering og administration af indsamlede data er foretaget af Sven Aage Kjær. Beregningerne er gennemført på NEUCC, Lyngby. Manuskriptet er renskrevet af Jeanette Kristensen og Sanny Overgaard på institutionens tekstbehandlingsanlæg.

Afdelingen vil gerne benytte lejligheden til varmt at takke alle forsøgsværter for godt samarbejde i det forløbne år. En varm tak skal rettes til organisationerne, der via "Promilleafgiftfonden" har bidraget til finansieringen, samt til alle, der i øvrigt har bidraget til opgavernes løsning og udgivelsen af denne beretning.

Foulum, maj 1986

A. Neimann-Sørensen

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
FORORD	3
SAMMENDRAG	5
SUMMARY	10
1 INDLEDNING	15
2 DATAMATERIALE	21
3 FODERPLANER OG FODERFORBRUG	30
4 MODERFÅRENE'S PRODUKTION	40
5 LAMMENES TILVÆKST OG PRODUKTION	45
6 ÅRETS ØKONOMISKE RESULTATER	53
7 KRYDSNINGSFORSØG	56
8 UDNYTTELSE AF NATURAREALER TIL FÅREGRÆSNING	59
9 DRIFTSFORMER OG PRODUKTTYPER	72
10 AFSLUTTENDE DISKUSSION	86
OVERSIGT OVER PUBLIKATIONER FRA STATENS HUSDYRBRUGSFORSØG	89
LITTERATURLISTE	91

SAMMENDRAG

Denne beretning redegør for resultaterne fra besætningsforsøgene med får i registreringsåret fra den 1. oktober 1984 til den 30. september 1985.

Målet er at klarlægge den økonomiske struktur i registreringsåret med henblik på at belyse forholdene i besætninger, der primært sætter på produktionen af slagtelam.

Af hensyn til de økonomiske vurderinger er der benyttet ens foder og produktpriser for alle besætninger, jvf. tabellerne 1.1-1.3. Der anvendes samme foderpriser som afdelingen anvender i tilsvarende opgørelser for kvæg. Med hensyn til produktpriser er der taget udgangspunkt i noteringerne fra Køddbranchens Fællesråd.

Registreringerne vedrørende foderforbrug, produktion og økonomisk omsætning omfatter 6 besætninger, som er nævnt i tabel 2.1. Får fra 5 besætninger, ligeledes nævnt i tabel 2.1, har deltaget i de fortsatte afgræsnings- og arealplejeforsøg på Oudrup og Vindblæs Heder.

Besætninger

Besætningernes størrelse og produktionsomfang fremgår af tabel 2.2. I alt er 293 får sat til vædder, hvoraf 268 har læmmet, hvilket giver en gennemsnitlig drægtighedsprocent på 91%. Der er født 501 lam svarende til en gennemsnitlig kuldstørrelse på 1,87. Jvf. tabel 4.1 er 7,2% af lammene aborterede, dødfødte eller døde inden for det første levedøgn. I den første leveuge døde 3,0% af lammene. Den senere dødelighed andrager 2,4%, og i alt er lammedødeligheden på 12,6%. Antallet af levende lam pr. kuld er 1,63, og pr. får sat til vædder 1,49. Voksendødeligheden udgør 2.7%.

Besætningernes karakteristiske data fremgår af tabel 2.3, hvor de væsentligste informationer er antallet af vinter- og sommerfoderdage, samt læmpeperiodens tidsmæssige placering. Fordeling af dyr i stambesætningerne er vist i figur 2.1, som kan anvendes til en vurdering af den effektivitet, hvormed stambesætningen udnyttes. Kun den hvide del af søjlerne og delvis den del af søjlerne, der repræsenterer vædderholdet, har bidraget til lammeproduktionen. Figuren viser tydelige variationer mellem besætningerne.

Foderbehov og foderforbrug

Besætningernes totale foderbehov beregnet i foderenheder pr. moderfår på grundlag af normalnormerne er angivet i tabel 3.1. Således beregnet vil der være en snæver sammenhæng mellem fårenes legemsvægt og tilvækst hos såvel får som lam på den ene side og vedligeholdelses- og tilvækstbehovet på den anden. Det bemærkes, at fårenes behov til mælkeproduktion er tillagt lammens foderbehov. Alt andet lige, vil det være økonomisk fordelagtigt, at så stor en del af besætningens samlede foderbehov tillægges lammene - baseret på den opnåede tilvækst.

De benyttede foderplaner i staldfodringsperioden er vist i tabel 3.2. Det er gennemgående traditionelle planer, som ikke har givet anledning til bemærkninger vedrørende den tekniske udfodring, foderoptagelse eller dyrenes sundhedstilstand.

Det totale forbrug af stald- og tildelt foder og behov for afgræsset foder fremgår af tabel 3.3. Forbruget af stald- og tildelt foder er først og fremmest bestemt af antal staldfoderdage, dernæst af fårenes stadie i drægtigheds- og diegivningstiden. Det ses af tabellen, at jo større forbrug af stald- og tildelt foder, desto mindre er forbruget af afgræsningsfoder. Forbruget af stald- og tildelt foder pr. moderfår er især højt i besætning 8416. Det skyldes, at antallet af årsfår pr. moderfår er særlig høj i denne besætning, som følge af for svag frugtbarhedskontrol i besætningen.

Produktionsresultater

Drægtigheds- og læmmeresultater fremgår af tabel 4.1. Drægtighedsprocenterne for gimmerne i de 3 besætninger, hvor gimmerne løbes, er relativ høje. Den lave drægtighedsprocent for 2-års og ældre får i besætning 8416 skyldes, at en flok på 13 får gik med en ufrugtbar vædder, og at flokken ikke blev kontrolleret af anden vædder.

Som det fremgår af tabel 4.1, er der i Marsk-besætningerne hos 2-års og ældre får opnået særdeles store kuldstørrelser. Figur 4.1 viser den sædvanligt fundne sammenhæng mellem moderfårenes alder og kuldstørrelse.

Lammedødeligheden varierede fra 4,6 til 15,2% mellem de enkelte besætninger. Den totale lammeproduktion pr. moderfår ved slagtning eller ved registreringsårets slutning er angivet i tabel 4.2. Produktionen pr. moderfår kan tages som et udtryk for systemets produktionskapacitet på den pågældende ejendom. Produktionen pr. årsfår udtrykker den aktuelle produktion i besætningen.

Lammenes tilvækst

I tabel 5.1 er angivet lammenes fødselsvægt, levende vægt og daglig tilvækst ved 30, 60, 90 og 120 dage fordelt på besætning, køn og kuldstørrelse, og viser de tilsvarende tendenser, som tidligere set i besætningsforsøgene.

Tabel 5.2 viser en sammenstilling af tilvæksten hos tvillingevædderlam og græstilbud, som er den mest betydende faktor under forudsætning af optimal behandlingsstrategi mod indvoldsparasitter inklusive foldskifte.

Lammenes skæbne fremgår af tabel 5.3, hvor det for de enkelte besætninger er af interesse, at notere lammenes afgangsalder og vægt, samt alder og vægt af de lam, som forefindes i besætningen ved registreringsårets slutning. For sidstnævnte gruppe er spørgsmål om færdigfedning aktuel.

Der er ikke i nogen af besætningerne benyttet tilskudsfoder til græs som færdigfædningsfoder til solgte lam i efteråret 1984. Som vist i tabel 5.4 og 5.5 er der opnået moderate til gode tilvækster.

Den økonomiske omsætning

Tabel 6.1 indeholder den økonomiske opgørelse, og årets resultat er opgjort ved dækningsbidraget, beregnet som forskellen mellem totalindkomst, primært salg af slagtedyr og udgifterne til stald- og til-delt foder. Det bemærkes, at 4 ud af de 6 besætninger har nået en total indkomst pr. moderfår på 1000 kr. og derover uden salg af avlsdyr. Dette niveau er betydeligt højere end tidligere opnået. Det dårlige resultat i besætning 8416 skyldes, som tidligere nævnt, det store antal årsfår i forhold til antal moderfår. Det høje indkomst-niveau i besætning 8417 har delvis sin forklaring ved et stort salg af udsætterfår (udskiftning på grund af maedisanering). I veldrevne besætninger kan der betales fra 74 til 112 øre pr. afgræsset foder-enhed, når dækningsbidraget sættes til 100 kr. efter betaling af alle foderomkostninger.

Krydsningsforsøg

Afdelingens aktiviteter vedrørende krydsningsavl i forbindelse med produktionen af slagtelam indledtes i år i besætning 8406 ved at anvende Oxforddown-væddere til Marsk-fårene. Resultaterne, som er vist i tabel 7.1 og 7.2, viser en mindre dødelighed blandt krydsningslam-mene og at de vokser ca. 10 g hurtigere end Marsk-lammene de første 120 dage. Krydsningprogrammet fortsætter i besætningen.

Udnyttelse af naturarealer til fåregræsning

Beretningen indeholder en opgørelse over forsøgsresultaterne fra en tre-års periode, idet forsøget er afsluttet i sin nuværende form.

De stillede forsøgsspørgsmål er søgt besvaret, og der konkluderes følgende:

- 1) Fårene kan bidrage til at holde hedelandskabet åbent som følge af gnav og bid på trævegetationen.
- 2) Fårene kan tilsyneladende ikke ved deres færdsel og æden af vegetationen forynge lyngvæksten, hvorfor forudgående radikale indgreb må forudsættes.
- 3) Rygja og Gotlandsk Pelsfår anses for bedre egnede hedeplejere end Leicester og Hvidhovedet Marsk, dels på grund af forskelle i ædeadfærd og en noget højere tilvækst hos lam af de førstnævnte end af de sidstnævnte racer.
- 4) Tilvækstværdien for sommergræsningen anslås fra 100 til 200 kr. pr. lam ved en belægningsgrad på 1-1,3 får pr. ha for arealer af den her omhandlede type.

Driftsformer og produkttype

I kapitel 9 er defineret 5 produkttyper (spædlam, tidlig sommerlam, sommerlam, efterårslam og fjorlam), og foretaget en analyse af de 4 førstnævnte med henblik på at klarlægge typernes biologiske og økonomiske formåen. Produkttyperne er defineret ved den type lam, som leveres til slagteriet, jvf. tabel 9.1. De følgende tabeller angiver forudsætningerne for modelberegningerne og resultaterne.

Selv om der er benyttet optimistiske forudsætninger er tilsvarende resultater opnået i veldrevne besætningsforsøgsbrug uanset produkttype. (Tabel 10.1).

Grundlag for valg af produkttype bør af hensyn til det økonomiske resultat derfor overvejende baseres på mængden og kvaliteten af det til rådighed værende hjemmeavlede grovfoder såvel som afgræsningsfoder.

Under ideelle forhold er økonomien ved alle produkttyper næsten ens, hovedsagelig fordi værdien af salgsdyrene kun varierer ca. 100 kr. mellem produkttyperne, svarende til ca. 15%.

SUMMARY

This report provides the results from field data recording in private owned sheep flocks from 1st October 1984 to 30th September 1985.

The objectives of the activity were primarily to elucidate the economical structure in sheep farming intended for slaughter lamb production.

Due to the economical assessment and comparisons between flock and production systems the same day actual factor and product prices are applied for all flocks. The feed prices are the same as those the department applies in similar studies for cattle (milk production), i.e. prices worked out by the Agricultural Economic Institute (Table 1.1 and 1.2). All sold animals are disposed to prices according to quotations from the Danish Meat Marketing Board (Table 1.3 and Figure 1.1).

Data concerning feed consumption, production and economy are compiled in 6 flocks located in Jutland (Table 2.1). Furthermore, data are obtained from current grazing and moor conservation experiment in which sheep from 5 flocks participated. The trial was run on Oudrup and Vindblæs Moors in North Jutland.

Flocks

Flock size and main production figures are presented in Table 2.2. Totally 293 ewes were put to ram out of which 266 lambed and gave birth to 501 lambs (fertility 91%, prolificity 1.87, fecundity 1.70). Mortality rates among lambs and ewes were on average 12.4% (abortion or stillborn 7.2%) and 2.7%, respectively.

Table 2.3 shows the characteristic data for each flock, i.e. numbers of winter feeding and summer feeding days and lambing period. The relative numbers of feeding days attributed to lambed ewes, dry ewes, raising ewe lambs and rams including raising ram lambs are depicted in Figure 2.1, and meant for evaluating the efficiency by which the breeding flock is utilized for breeding. Only the white parts of the columns and partly the part representing the rams contribute to the production of lambs, while other parts do not. The Figure indicates considerable differences between flocks, and hence in efficiency of utilizing the stud flock.

Feed requirements and feed consumption

The feed requirements expressed in Scandinavian Feed Units (1 FU = the net energy value of 1 kg barley) are worked out based on feeding standards as described by Frederiksen (1984). The total requirements for the whole flock expressed as FU-requirements per lambed ewe are shown in Table 3.1. Calculated in this manner there will be a close relationship between ewe live weight and lamb gain on one hand and the maintenance and gain requirements on the other. It is a future task to find out to which extend such relationship exist in reality. The ewe requirements for milk production are added to the requirements of the lambs. Everything equal it will be most economic beneficial that so large a proportion of the total requirements can be added to lambs due to lamb-gain merits.

The applied feeding plans for the winter feeding period are shown in Table 3.2. The traditional plans have not caused any noticeable problems concerned feeding, management, feed intake or health.

The total consumption of supplied feeds (winterfeeds and supplementary on pasture feeds) and required grazed feeds are shown in Table 3.3. The total amounts of supplied feeds are foremost determined by the numbers of winter feeding days and then by the stages in pregnancy and/or lactation during the winter feeding period. The higher consumption of supplied feeds, the less amount of grazed feeds are required and visa versa. As the number of "annual sheep units" per

lambd ewe is particularly high in flock no. 8416, the consumption of supplied feeds is high in this flock due to low degree of mating control and hence a low pregnancy rate.

Production performance

Pregnancy and lambing results are shown in Table 4.1. Pregnancy rates for ewe lambs in the flocks in which ewe lambs were mated are generally speaking high. The low rate for the two-years and older ewes in flock no. 8416 is due to a small flock of 13 ewes were run with an infertile ram and return to heat were not controlled with a replacement ram.

As shown in Table 4.1 high litter size is obtained in Whiteheaded Marsh flocks. Figure 4.1 shows the usual relationships between ewe age and litter size. The total production of live lambs per lambd ewe at slaughter or retained the recording year (30/9) is given in Table 4.2. The production per ewe can be taken as an expression for the production capacity of the flock (production system), while production per "annual sheep unit" expresses the actual production.

Lamb performance

In Table 5.1 are given lamb birthweights, live weights and gain at 30, 60, 90 and 120 days for each flock, sex and litter size and show similar trends as in preceeding years. Table 5.2 shows the daily gains for twin male lambs together with the actual visual scores for herbage quantity and quality on offer, the latter being the most important factor for lamb gain when optimal preventive strategy against internal parasites including pasture rotation is practiced.

The fates of the lambs are shown in Table 5.3. It is of much interest to notice the age and weight of the lambs, both those being disposed as well as those retained in the flocks terminating the recorded year. Finish fattening on high quality feeds may be actual for the latter group in order to finish them for slaughter. Such results are shown in Table 5.4 and 5.5 for each sex of lambs.

Economy

Table 6.1 contains the calculated total income obtained from culled breeding ewes, sold lambs and wool together with the value of lambs remained in the flocks. The costs of supplied feeds and gross margins are shown. The low gross margin in flock no. 8416 is mainly due to high number of "annual sheep units" per lambed ewe. The high income level in flock no. 8417 may partly be explained in the large sales value of culled ewes due to Maedi-Visna clearance. In well-managed flocks the possible pay for grazed feeds varies between 0.74 and 1.12 Dkr. per FU (1 £ = 12.55 Dkr.) assuming a gross margin of 100 Dkr. above total feed costs per ewe lambed.

Crossbreeding

Initiatives were taken during the year for a crossbreeding program in flock no. 8406 using Oxforddown rams to Whiteheaded Marsh ewes. The results, shown in Tables 7.1 and 7.2, indicate a lower mortality rate among crossbred lambs having had a 10 g faster gain than purebred Marsh lambs, up to 120 days of age in the circumstances of high quality pasture for sheep grazing on offers. The program continues.

Grazing and conservation experiments on Oudrup and Vindblæs Moors

Chapter 8 concerns the results from a three years experiment with four breeds grazing Oudrup and Vindblæs Moors.

Four questions are dealt with and the following conclusions are made:

- 1) Sheep can contribute in keeping the land open as a result of biting on bushes and trees whereby hampering the growth of that vegetation.
- 2) Obviously sheep cannot by their present, wandering around and eating renew the heather vegetation. Therefore initial burning or mechanical harvesting is a prerequisite for heather renewal.

- 3) The breeds Ryggja and Gotlandish Peltsheep are better heather grazers than the breeds Leicester and Whiteheaded Marsh due to a wider action radius and higher growth rates by the lambs.
- 4) The average value of the lamb gain while summer grazing moors is estimated to about 100 Dkr. per lamb with a stocking rate of 1 to 1.3 ewe per ha of area of the actual quality.

Production systems and product type

In Chapter 9 are defined 5 product types (early lambs, spring lambs, summer lambs, autumn lambs and store lambs). The production of the four first mentioned types are analyzed by modelling in order to investigate the biological and economical aspects.

The type of product is defined as the type of lamb for slaughter as indicated in Table 9.1. The following tables give the assumed values for the calculations and the results.

Although optimistic values are applied in the models similar results are obtained in well managed sheep flocks irrespective of type of production. (Table 10.1).

It is argued that the choice of product type ought to be based on availability and quality of forage for winter feeding as well as availability of pasture for grazing.

Under ideal circumstances the profitability of all product types is almost equal mainly due to the fact that prices per carcass varies at its maximum around 100 Dkr. equivalent to around 15%.

1 INDLEDNING

Besætningsforsøgene med får fortsatte i 1984 efter de samme retningslinier som tidligere anvendt, jvf. 575. og 587. beretning fra Statens Husdyrbrugsforsøg (SH). Aktivitetens formål er fortsat at registrere foderforbrug og produktion i de enkelte besætninger for på dette grundlag, at analysere såvel den biologiske som den økonomiske struktur i dansk fårehold i almindelighed.

Vinterfodringen er baseret på normalnormerne, som er beskrevet i 575. ber. fra SH. Foderet er analyseret i fornødent omfang til beregning af foderværdi og indhold af fordøjeligt råprotein. Som hidtil er der benyttet samme foderpriser, som afdelingen benytter ved helårsforsøgene med kvæg. Foderværdi og priser for hjemmeavlet grovfoder og indkøbt foder, der normalt erstatter grovfoder, er anført i tabel 1.1. Priserne er stort set uændrede i forhold til foregående registreringsår. De interne produktionspriser for hjemmeavlet foder varierer naturligvis stærkt mellem de enkelte ejendomme og vil være afhængige af stedlige forhold. Ved prisansættelsen er der regnet med maskinstationstakster for udført arbejde ved dyrkning og konservering. Ved selv at udføre dette arbejde har den enkelte bruger mulighed for at øge bedriftsindkomsten. Disse variationer er ikke taget i betragtning ved de økonomiske opgørelser, som meddeles i beretningen.

I tabel 1.2 er anført engrospriser for korn og kraftfodermidler, som anvendes i de enkelte besætninger. Da kraftfodermidlerne anvendes som proteinsuppleringsfodermidler er prisen på suppleringsproteinet beregnet for hvert fodermiddel med byg som referencegrundlag. Det skal bemærkes, at beregningen er baseret på antagelsen, at proteinstofferne er biologisk ligeværdige. Det ses, at proteinprisen også i år er mindst for soyaskrå. Endvidere ses ved sammenligning af foder-

enhedspriserne i de to tabeller, at prisen på en foderenhed hjemmeavlet grovfoder normalt er mindre end foderenhedsprisen for indkøbt korn og kraftfoder.

Prisen på slagtedyr er, i henhold til uddrag af noteringerne fra Kødbranchens Fællesråd, vist i tabel 1.3. Af hensyn til vurderingen af prisudviklingen er noteringen pr. kg slagtevægt for 1. klasse de seneste 3 år vist i figur 1.1. Heraf fremgår, at prisudviklingen har været moderat over de seneste år, og at de sæsonmæssige udsving stort set er identiske mellem år.

Vurderet på dette grundlag vil det især være de tekniske og biologiske forhold i og styringen af besætningerne, der vil have størst betydning for forskelle i det økonomiske afkast inden for de enkelte år og besætninger, og i mindre omfang ændringer i pris og markedsforhold i øvrigt.

Besætningsforsøgene har nu løbet over 5 år. Datamaterialet og de indhøstede erfaringer anses nu for tilstrækkeligt omfangsrige til systemanalyser, som der redegøres nærmere for i kapitel 9.

Tabel 1.1 Foderkvalitet og -priser. (Handelspriser for handelsfodermidler, interne produktionspriser for grovfoder, jvf. beret. nr. 596 fra Statens Husdyrbrugsforsøg).
Feed quality and prices. Purchase price for purchased feed, internal production prices for forage, according to report no. 596 from The National Institute of Animal Science.

Besætning Fodermiddel		Antal prøver	% tørstof Gns.	kg tørstof/FE Gns.	g ford.råprotein/FE Gns.	Kr.pr.FE 83/84-84/85	
<i>Flock</i>	<i>Feed</i>	<i>No. of samples</i>	<i>% dry matt. Average</i>	<i>kg dry matt./FU Average</i>	<i>g dig. crude prot./FU Average</i>	<i>Dkr. per FU</i>	<i>83/84-84/85</i>
8406	Kløvergr. hø ¹⁾	2	80,40	1,43	215	1,50	1,60
8407	Kløvergr. hø	1	87,00	1,74	93	1,50	1,60
8409	Kløvergr. hø	1	88,14	1,41	162	1,50	1,60
8415	Kløvergr. hø	1	87,68	1,42	120	1,50	1,60
8416	Kløvergr. hø	1	83,07	1,50	109	1,50	1,60
8417	Kløvergr. hø	1	84,99	1,44	130	1,50	1,60
8409	NH ₃ -beh.byghalm ²⁾	1	87,83	1,90	88	1,50	1,20
8417	Kålroer ³⁾	1	10,40	1,10	88	1,30	1,30
8417	Sukkerroer ⁴⁾	1	18,57	1,07	50	1,30	1,30
8406	Melasse ⁵⁾	1	73,00	1,22	21	1,45	1,20
8409	Kosetter ⁶⁾	1	88,20	1,09	79	1,70	1,60

1) Clover grass hay

2) NH₃-treated barley straw

3) Swedes

4) Sugar beets

5) Molasses

6) Dried sugar beet pulp-molasses pellets.

Tabel 1.2 Engrospriser for nogle betydende foderstoffer, kr. pr. 100 kg foder.¹⁾
Whole sale prices for some important supplementary feeds.

Måned	Bomulds- frøkager <i>Cotton seed cake</i>	C11 bl. til kvæg <i>C11 mix. to dairy cattle</i>	Soyaskrå <i>Soyabean meal</i>	A6 bl. til kvæg <i>A6 mix. to cattle</i>	Proteinbl. til får <i>Protein mixture to sheep</i>	Byg <i>Barley</i>
Month						
Oktober	182,00	202,30	207,00	166,90	Ingen statistik	145,25
November	188,80	203,25	212,60	168,90		148,30
December	210,00	211,00	238,75	173,15		151,65
Januar	220,60	207,30	218,40	172,80		155,35
Februar	213,50	201,60	208,25	168,90		156,80
Marts	203,00	202,50	211,00	168,50		157,30
Gns.84/85 Av.	202,98	204,66	216,00	169,86	245	152,44
Gns.83/84 Av.	270,94	260,45	268,32	218,18	300	176,13
FE/100 kg	105	120	118	96	93	98
FU/100 kg						
Fordøjeligt råprot./FE	333	240	345	165	260	83
Dig. crude protein/FU						
Øre/FE	193	171	227	177	263	156
D.øre/FU						
Supp.prot.øre/kg ²⁾	152	95	107	256	722	-
Supp. prot. D.øre/kg						

1) De anførte priser er ab lager til forhandler, hvorfor der må tillægges den lokale forhandleravance og fragt.

2) Byg er anvendt som referencefodermiddel. Kilde: Jordbrugsøkonomisk Institut.

1) The mentioned prices are ab storage to trader, hence trader profit and freight

2) must be added.

Barley is used as reference feed. Source: Agricultural Economic Institute.

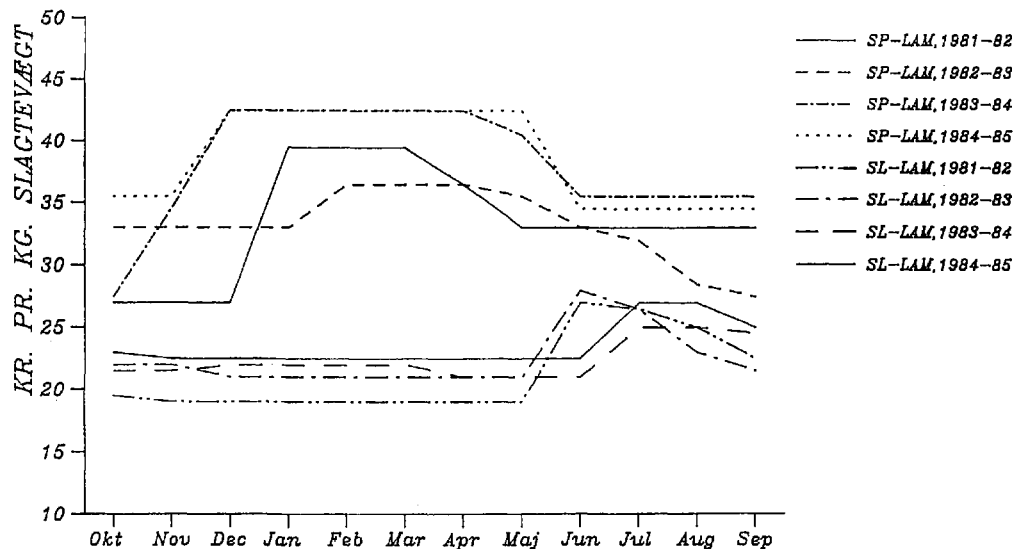
Tabel 1.3 Uddrag af noteringer fra Køddbranchens Fællesråd for fåre- og lammekød (kr. pr. kg slagtevægt) i tiden oktober 1984 til september 1985.

Abstract of quotations from The Danish Meat Marketing Board (Dkr. per kg slaughter weight) from October 1984 to September 1985.

	Lam ekstra <i>Lamb extra</i>	Lam 1. kl. <i>Lamb 1st cl.</i>	Lam 2. kl. <i>Lamb 2nd cl.</i>	Unge får <i>Young sheep</i>	Får <i>Sheep</i>	Spæd- lam <i>Early lambs</i>
Oktober	25,00	23,00	20,00	14,50	7,50	
November	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	
December	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	
Januar	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	
Februar	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	
Marts	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	
April	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	42,50
Maj	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	42,50
Juni	24,50	22,50	18,50	14,50	7,50	34,50
Juli	29,00	27,00	23,00	14,50	7,50	
August	29,00	27,00	23,00	14,50	7,50	
September	27,00	25,00	22,00	14,50	7,50	

NOTERINGER FOR 1. KL. SLAGTELAM

KØDBRANCHENS FÆLLESRÅD

Figur 1.1 Noteringer for spæd- og slagtelam for 1. klasse fra Kødbbranchens Fællesråd (kr. pr. kg slagtevegt. SP = spædlam, SL = slagtelam).

Quotations for early and fat lamb 1st class from the Danish Meat Marketing Board (Dkr. per kg slaughter weight. SP = early lambs, SL = slaughter lambs).

2 DATAMATERIALE

De besætninger, der deltog i registreringerne i registreringsåret fra den 1. oktober 1984 til 30. september 1985 er anført i tabel 2.1. Med afslutningen af sidste registreringsår ophørte registreringerne i to Leicester-besætninger og en Oxforddown-besætning. De blev erstattet med to nye besætninger, hvor registreringerne først indledtes i foråret 1985, og er derfor ikke medtaget i de almindelige opgørelser, der præsenteres i det følgende. Tabel 2.1 indeholder endvidere navne og adresser på besætningsejere, hvis får deltog i forsøgene på Oudrup og Vindblæs Heder (se kapitel 8).

Besætningsbeskrivelser

8406. Besætningen er på ca. 90 moderfår af racen Hvidhovedet Marsk. Ejendommen er beliggende i den Sønderjydske Marsk. Den har et jordtilliggende inklusive forpagtede arealer på ca. 67 ha, der dyrkes med korn, arter, raps, sædskifte og vedvarende græs. Græsarealerne på ca. 19 ha benyttes til høbjærgning og græsning for får og 10-12 ammekøer med kalve. Ca. 3 km fra ejendommen lejes en ca. 3 km lang 20-30 m bred åbred langs Videå, hvor ungfår og enkelte moderfår hver med et lam og vædderne græsser om sommeren.

Fårene er på græs hele vinteren, delvis på lejede arealer i tiden fra 1. nov. til 1. marts, og fodres her med moderate mængder hø i perioder, hvor markerne er dækket med sne/is. De tages hjem i en indhegning omkring laden ca. 1. marts og i den sidste del af drægtighedstiden tildeles ca. 1 kg korn pr. får dagligt, og 0,25 kg melasse. Efter læmning tildeles desuden soyaskrå. Hovedparten af læmningerne sker i marts-april, men enkelte utilsigtede læmninger forekom i begyndelsen af februar. I læmetiden går fårene i laden, hvor der er sat læmnebokse op i de ladegulve, som da er tømt for

stråfoder, anvendt til kødkvæget. Her forbliver får og lam i 2-5 dage efter læmning, hvorefter de flyttes til fællesbokse. Når de fleste læmninger er overstået lukkes fårene med lam på græs.

Som det fremgår af kap. 7, er der i år foruden Marsk-vædderne benyttet Oxforddown-væddere til en del af fårene som indledning til et krydsningsprogram i besætningen.

8407. Hvidhovedet Marsk-besætning på ca. 20 moderfår. Jordtilliggendet er på ca. 75 ha, heraf 36 ha skov. 28 ha dyrkes med korn og frøgræs (alm. rajgræs, ca. 11 ha), 5 ha engarealer henligger som vedvarende græs, hvor fårene græsser om sommeren sammen med kvier fra en anden ejendom. Endvidere er der på ejendommen ca. 100 søer og der produceres ca. 2300 slagtesvin. Sommergræsningen indledes normalt i midten af maj måned og varer til midten af september, hvorefter fårene tages hjem på ejendommens agermarker for at grasse vinteren over på frøgræsmarkerne (alm. rajgræs), såvel de høstede som udlægsmarkerne. Den frømark, som i sommerens løb er høstet til frø, er tilført svinegyde umiddelbart efter høst.

I staldfodringsperioden fodres med kálroer, kløvergræshø, byg og soyaskrå. Fårene tages på stald i løbet af vinteren og senest den første marts. Læmningerne sker i slutningen af marts og begyndelsen af april måned. I de tidligere registreringsår har får og lam gået i en flok i efteråret, hvilket har resulteret i utilsigtede løbninger. For at undgå dette blev de vædderlam, som ikke kunne forventes at nå den ønskede slagtevægt inden brunstsæsonen, kastreret. Disse lam blev efter kundernes udsagn for fede, og derfor blev ingen lam kastreret i indeværende registreringsår. Det vil blive forsøgt at lade vædderlammene forblive i engen, indtil bedækningssæsonen er overstået.

8409. Texel-besætning på ca. 40 moderfår. Jordtilliggendet er på ca. 25 ha, delvis sandmuldet jord. 19 ha dyrkes med korn, resten henligger i vedvarende græs. I 6 ha er udlagt italiensk rajgræs som efterafgrøde, der hovedsageligt anvendes til afgræsning i efteråret og

de første vintermåneder. Foruden fårene er der en mindre kødkvægbesætning på ejendommen bestående af 10 dyr i forskellig aldre. Fårene blev i år taget på stald i begyndelsen af januar. Fårene huses dels i kostalden (25 m²), laden (45 m²) dels i en tidligere svinestald (65 m²) i alt ca. 135 m².

I vinterfodringen anvendes ammoniakbehandlet bygghalm, kløvergræshø, roepiller, korn, kraftfoderblandinger og soyaskrå. Læmningerne foregår i marts og april måned.

8415. Oxforddown-besætning på ca. 50 moderfår. Jordtilliggendet er på 23 ha sandmuldet jord i delvis kuperet terræn. 4 ha henligger i skov. Der dyrkes ca. 8 ha med korn og ærter, resten, ca. 11 ha, er udlagt i vedvarende græs. Der forefindes ikke andet husdyrhold på ejendommen. Fårene blev taget på stald sidst i december måned og fodret med græsensilage og hø som grovfoder med tilskud af byg og soyaskrå. Læmningerne fandt sted fra begyndelsen af marts til begyndelsen af maj måned. Gimmerne er ikke løbet.

Fårene vinterhuses i en tidligere kostald (130 m²), hvori alt inventar er fjernet, gulve og krybber er brækket op. Der er støbt en fodergang i midten og på langs ad bygningen, som er adskilt fra bokse- ne ved et lodretstående trægitter som forværk, som ikke kan hindre, at lammene løber rundt i hele stalden. Desuden benyttes et tidligere maskinhus (35 m²) og en del af laden (50 m²), i alt ca. 215 m².

8416. Ejendommen har et jordtilliggende på ca. 16 ha let sandmuldet jord i stærkt kuperet terræn. Ca. 4 ha dyrkes med korn, resten ca. 10 ha henligger i vedvarende græs opdelt i flere folde, så rotationsafgræsning kan praktiseres. Får er det eneste husdyrhold på ejendommen. Besætningen, som er Rygja, har ca. 50 moderfår. To tidligere svine- og kostalde er ombygget til fårestalde med ialt ca. 160 m².

Gimmerne sættes ikke til vædder. De forbliver ude hele vinteren og har på græsmarken adgang til en høhæk, som de kan æde fra efter lyst. Fårene fodres ligeledes ude indtil læmningerne er nært forestående i begyndelsen af april måned. Som vinterfoder anvendes am-

moniakbehandlet byghalm, hø og kálroer, som suppleres med hel byg, hvedeklid, soyaskrå og fiskemel.

Det store antal goldfår i år skyldes bedækning af en sandsynligvis ikke frugtbar vædder.

8417. Texel-besætning på ca. 20 moderfår. Ejendommen har et jordtiliggende på 21 ha, hvoraf 5,5 ha dyrkes med korn, 3,8 ha med fodersukkerroer og 10,9 ha med sædskiftegræs. Der er på ejendommen 27 Jersey-køer plus opdræt. Samgræsning foregår. Vandingsanlæg er til rådighed. I vinterfodringen indgår byghalm, kløvergræshø, fodersukkerroer, som suppleres med hel byg og en C-blanding beregnet til kvæg.

Fårene tages på stald i løbet af december måned. I år har 15 får læmmet i januar med henblik på produktion af spædlam, og resten har læmmet i marts og april.

Datamaterialets omfang fremgår af tabel 2.2 og besætningernes karakteristiske data af tabel 2.3. Den dato, hvor vinterfodringen er påbegyndt er ikke nødvendigvis sammenfaldende med indbindingsdatoen, men faktisk den dato, hvorfra der gives tilskudsfoder til vintergræsningen i betydelig omfang. Derimod er den dato, hvor vinterfodringen ophører den faktiske udbindingsdato. Tabellen angiver endvidere første og sidste læmmedato. Den lange læmmeperiode i besætning 8406 skyldes dels utilsigtede læmninger tidligt i februar, dels enkelte læmninger i juni, ca. en måned efter normal læmmeperiodes ophør. Læmningerne i de øvrige besætninger er af normal længde svarende til en periode, der dækker over to brunstsæsoner.

I figur 2.1 er vist fordelingen af foderdage på dyr i avlsbesætningen på diverse kategorier. Figuren viser, at det især er gimmeropdrættet, som i de enkelte besætninger øger forholdet mellem antal årsfår og antal moderfår. Endvidere bemærkes, at der i besætning 8416 er et stort antal goldfår, hvilket skyldes, at den ene af de benyttede væddere ikke var frugtbar, selv om den var bedækningsdygtig.

Tabel 2.1 Adresseliste for deltagende besætnings ejere.
List of addresses for participating flock owners.

Besætningsforsøg

Besætnings

nr.	Navn, adresse, telf.	Race	Produkttype
<i>Flock no.</i>	<i>Name, address, telephone</i>	<i>Breed</i>	<i>Type of product</i>
8406	Palle Ask Nielsen Trøgårdsvej 13, Møgeltønder <u>6270 Tønder</u> Telf. 04 77 83 22	Marsk	Efterårslam
8407	Hans Jørgen Mogensen "Ballegård" Vesttåning 3 <u>8660 Skanderborg</u> Telf. 06 57 90 28	Marsk	Efterårslam
8409	Flemming Møller Uthvej 93, Ustrup <u>8700 Horsens</u> Telf. 05 62 63 26	Texel	Efterårslam
8411 ¹)2)	Ove Glerup Kristensen Gislumvej 98 <u>9600 Års</u> Telf. 08 65 62 65	Gotlandsk Pelsfår Finsk Landrace	Efterårslam
8415	Niels Hall Lystrupmindevej 2 <u>8654 Bryrup</u> Telf. 05 75 66 47	Oxford- down	Sommerlam
8416	Anton Sørensen Tingvej 58, Vester Tostrup <u>9632 Møldrup</u> Telf. 06 69 10 54	Rygja	Efterårslam

8417	Peder Andersen Skivevej 15 <u>9632 Møldrup</u> 06 69 15 48	Texel	Spædlam/Sommer- lam
8420 ¹⁾	Arne Flensborg "Damgården" Hvijselvej 10 Hygum, <u>7300 Jelling</u> Telf. 05 87 18 42	Spelsau Rygja	Krydsningsp. Efterårslam

Deltagere i forsøg på Oudrup og Vindblæs Heder

8410	Tom Simonsen Engly, Ørndrupvej 11 Fliejsborg <u>8670 Løgstør</u> Telf. 08 66 32 61	Rygja Spelsau Suffolk	Krydsningsp. Efterårslam
8414	Asger Elbæk Andersen I/S "Lykkegården" Fuglevænget 3 <u>9575 Terndrup</u> Telf. 08 33 53 47	Leicester	Efterårslam
8418	Berg Lassen Pedersen Lyngbyskovvej 6 <u>9575 Terndrup</u> Telf. 08 33 52 97	Leicester	Efterårslam
8419	Ole Højerslev Havvejen 203 Klim Strand <u>9690 Fjerritslev</u> Telf. 08 22 55 78	Marsk	Efterårslam

1) Besætninger, hvori registreringer er indledt i foråret 1985.

2) Deltager endvidere i forsøgene på Oudrup og Vindblæs Heder.

Tabel 2.2 Besætningsstørrelse og produktionsomfang.
Size of flocks and production.

Besætnings nr.	Flock no.	8406	8407	8409	8415	8416	8417	
Race	Breed	Marsk	Marsk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel	Alle
Antal får til vædder	No. of ewes to ram	96	22	43	54	48	30	293
Antal moderfår	No. of ewes	92	21	40	50	35	30	268
Antal fødte lam	No. of lambs born	192	47	63	98	55	46	501
Fødte lam pr. kuld	Born lambs per l. size	2,09	2,24	1,58	1,96	1,57	1,53	1,87
Antal døde:	No. of dead:							
Lam: dødfødte	Lambs: dead	16	4	5	7	3	1	36
1 - 7 dage	1 - 7 days	9	1	1	4	0	-	15
efter 7 dage	after 7 days	4	1	3	2	2	1	13
I alt	Total	29	6	9	13	5	2	64
Voksne:	Adults:	4	0	0		2	2	8
Antal solgte får	No. of ewes sold	12	0	11	8	8	9	48
Antal solgte væddere	No. of rams sold	2	1	1	2	2	2	10
Antal solgte lam fra i fjor		86*)	19	13	31	30	5	184
No. of store lambs sold								
Antal indkøbte lam	No. of lambs bought	-	-	4	-	-	-	4
Antal solgte lam	No. of lambs sold	61	0	23	5	7	14	110
Antal lam i besætn. ved årets slutning		102	41	35	80	43	30	331
No. of lambs in the flock at the end of the year								

*)I besætning 8406 druknede 11 lam, og 1 lam i hver af besætningerne 8407, 8415 og 8416 er døde.

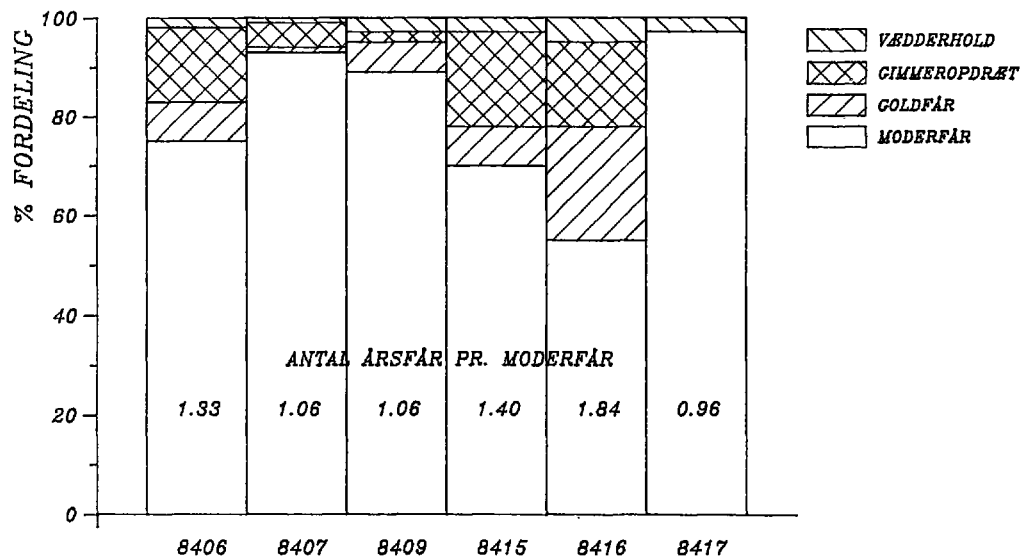
Tabel 2.3 Besætningernes karakteristiske data
The characteristic data for the flocks.

Besætnings nr.	Flock no.	8406	8407	8409	8415	8416	8417
Race	Breed	Marsk	Marsk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel
Vinterfodringen, påbeg. dato		3/1	1/3	4/1	17/12	1/1	20/12
Winter feeding, began, date							
Vinterfodringen, afsluttet dato		15/5	14/5	22/5	12/5	25/5	16/5
Winter feeding, end, date							
Vinterfoderdage		133	75	139	147	145	148
Winter feeding days							
Græsningsfoderdage		232	290	226	218	220	217
Grazing days							
Første lammedato		3/2	15/3	10/3	23/3	1/4	29/12 ¹⁾ 7/3 ¹⁾
First lambing, date							
Sidste lammedato		10/6	29/4	19/4	10/5	7/5	28/1 17/4
Last lambing, date							
Læmmeperiode, dage		127	45	41	49	37	30 41
Lambing period, days							
Antal klipninger pr. år		1	1	1	1	1	1
No. of sheering per year							
Fravænningsalder i måneder		5-6	5-6	4-5	4-5	4-5	4-5 4-5
Weaning age, days							
Fravænningsdato		27/8	30/9	28/8	23/9	29/8	29/8 -
Date of weaning							

1) To læmmeperioder med henblik på at producere dels spædlam, dels sommerlam til slagtning.

¹⁾ Two lambing periods with reference to produce partly early lambs, partly summer lambs for slaughter.

FORDELING AF FODERDAGE I AVLSBESÆTNINGEN

Figur 2.1 Den procentiske fordeling af antal foderdage i avlsbesætningen på vædderhold, gimmeropdræt, gold- og moderfår. Tallene i søjlerne angiver antal årsfår pr. moderfår.

The distribution of number of feeddays for the breeding block on rams, gimmers, dry and lambing ewes. The figures in the columns are ratio between number of lambing ewes and number of "annual sheep units".

3 FODERPLANER OG FODERFORBRUG

Det totale foderbehov

Det totale foderbehov (energi) er beregnet på grundlag af normalnormerne meddelt i 575. ber fra SH. Resultaterne er vist i tabel 3.1 for de enkelte besætninger som gennemsnit pr. moderfår.

Variationen mellem besætningerne i moderfårenes behov skyldes forskelle i legemsvægt, tilvækst og antal foderdage pr. moderfår. Den sidstnævnte faktor gør sig især gældende i besætningerne med stor udskiftning, som det er tilfældet i besætning 8417, hvor der er udsat en del moderfår i løbet af sommeren begrundet i Maedi-sanering. Behovet til øvrige får, som er goldfår, væddere og gimmeropdræt varierer ligeledes betydeligt mellem besætningerne og skyldes driftsledelse i videste forstand. Især spiller det en rolle, hvorvidt gimmerne sættes til vædder i det første leveår og i bekræftende fald, hvorvidt de bliver drægtige.

Det relative behov hos diverse kategorier af dyr i stambesætningen er vist i figur 3.1. For at opnå den bedst mulige udnyttelse af stambesætningen bør de skraverede søjler reduceres mest muligt under skyldig hensyntagen til produktionssystemet i sin helhed. En sammenligning af figur 2.1 og 3.1 viser, at søjlerne og fordelingen af søjlerne er næsten ens. Man vil således få en god kontrol af foderforbrugets fordeling blot ved at tælle dyrene i de enkelte kategorier af dyr.

Færdigfædningsfoder og foder til lam, hvor sidstnævnte er inklusive moderfårenes behov til mælkeproduktion, bidrager betydeligt til det totale behov. Det stiger med antal lam og lammenes tilvækst. Endvidere opnås et øget behov ved stigende leveringsvægt. Alt andet lige, vil det være økonomisk fordelagtigt, når dette behov er stort.

Forbrug af stald- og tildelt foder

De benyttede foderplaner for vinterperioden fremgår af tabel 3.2. De er udarbejdet på grundlag af normerne, som allerede nævnt. Der er opstillet planer for den sidste trediedel af drægtighedstiden samt for diegivningstidens første og anden halvdel for et og/eller to lam. Når der i besætningerne ikke er foretaget en tilsvarende gruppedeling af fåreflokken, tjener planerne kun det formål at regulere den daglige fodermængde i forhold til antal får, der har læmmet i flokken og dyrenes huldtilstand. Når ubehandlet halm indgår i foderplanerne forventes det, at fårene kun delvis fortærer de tildelte mængder, og at resten af halmen forbruges til strøelse. I alle besætningerne har fårene haft adgang til mineralstofblandinger og kogsalt, og der er regelmæssigt givet vitamintilskud.

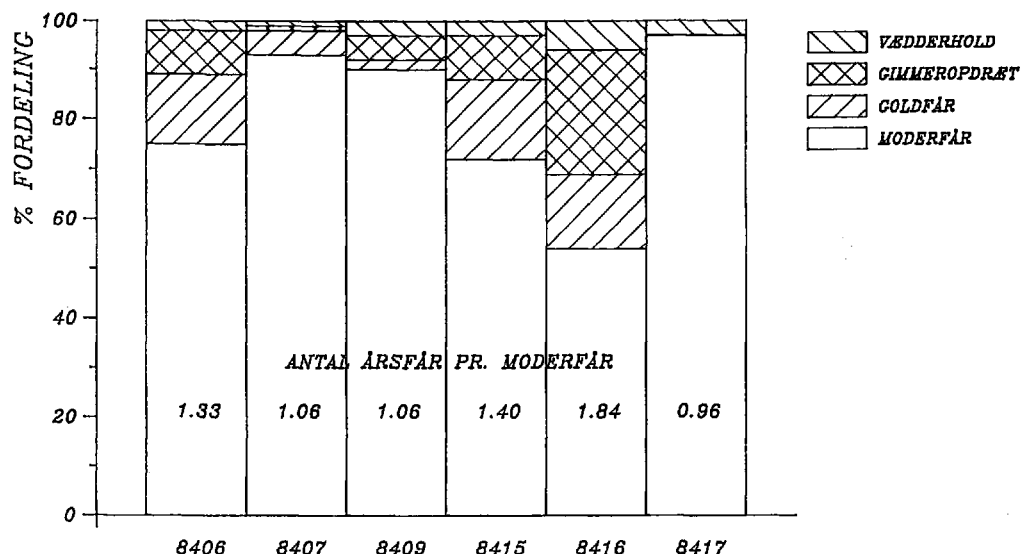
Det totale forbrug ligger - bortset fra besætning 8416 - på samme niveau som det foregående år, og der er benyttet stort set de samme foderplaner. Når besætning 8416 har et større forbrug i indeværende år skyldes det to forhold: 1) ønsket om en stærkere fodring med energi i den sidste del af drægtighedstiden og 2) at et stort antal får, som allerede nævnt ikke blev drægtige, hvilket medfører et stort forbrug pr. moderfår.

Behov for afgræsningsfoder

Behovet for afgræsningsfoder er beregnet ved differencen mellem det totale behov og forbruget af stald- og tildelt foder plus 10%. Resultaterne fremgår af tabel 3.3. Her ses, at et lille forbrug af stald- og tildelt foder modsvares af et tilsvarende stort forbrug af afgræsningsfoder. Der er ikke i besætningsforsøgene foretaget tilstrækkelige registreringer til en beregning af udbytter pr. arealenhed. Som støtte for overvejelser i den henseende henvises til kapitel 9.

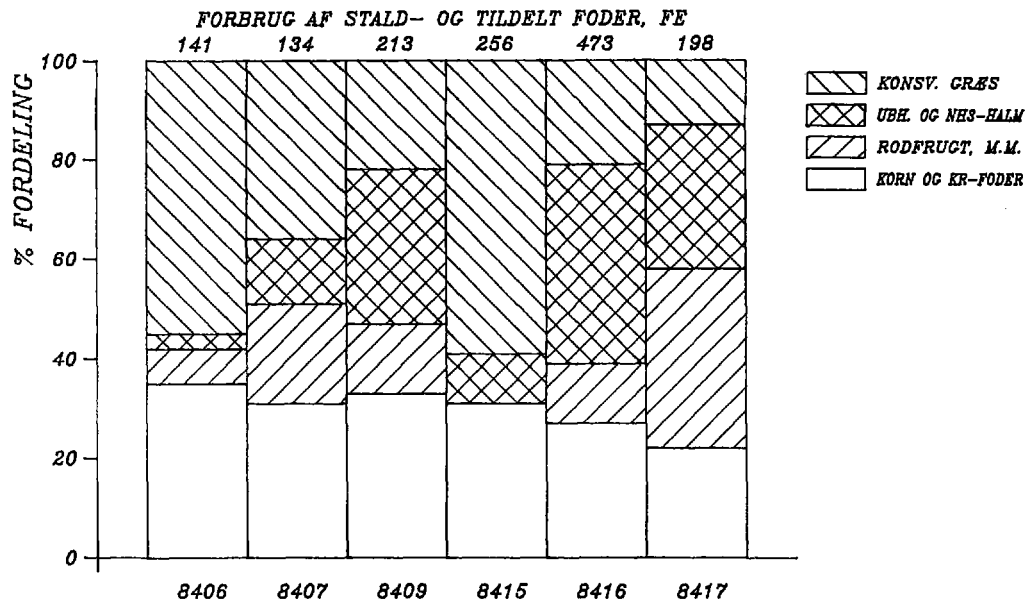
Det totale foderforbrug fordelt på stald- og tildelt foder og afgræsset foder er vist i figur 3.3. Som det fremgår af kapitel 6, der omhandler den økonomiske omsætning, vil de besætninger, som har det mindste forbrug af stald- og tildelt foder, have grundlag for de bedste økonomiske resultater.

FORDELING AF FODERBEHOV I AVLSBESÆTNINGEN

Figur 3.1 Den relative fordeling af avlsbesætningens foderbehov fordelt på grupperne vist i figur 2.1.
The relative composition of the total energy requirement by the breeding flock partitioned in groups as shown in Figure 2.1.

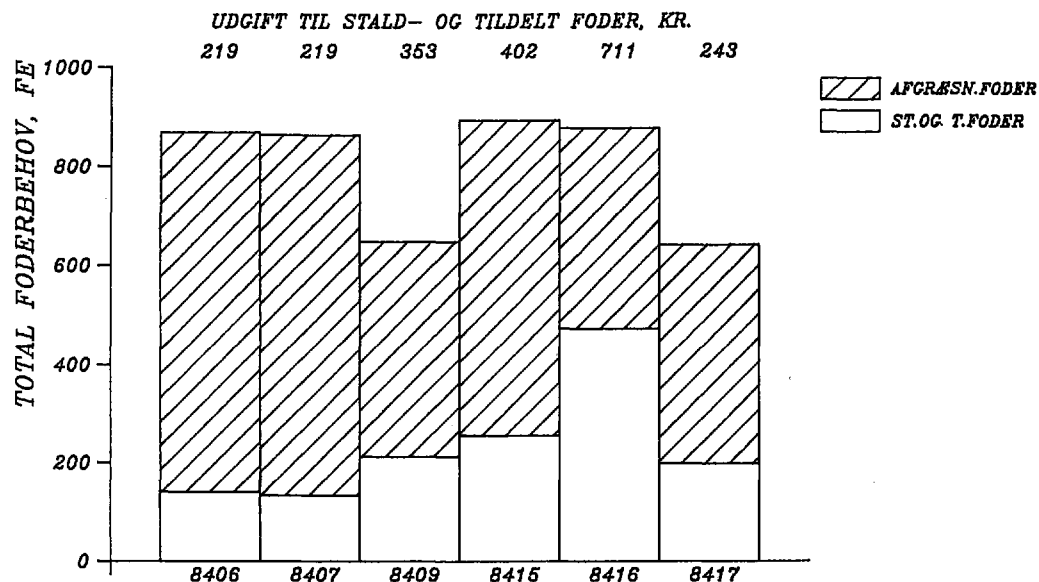
FORDELING AF STALD- OG TILD.FODER

Figur 3.2 Relativ fordeling af stald- og tildelt foder på korn og kraftfoder, rodfrugt m.m., ubehandlet og NH_3 -behandlet halm og konserveret græs.

The relative composition of stall and supplementary feed on grains and concentrates, roots, etc., untreated straw, NH_3 -treated straw and conserved grass.

TOTAL FODERBEHOV PR. MODERFÅR PR. ÅR

Figur 3.3 Besætningens totale foderbehov delt på stald- og tildelt foder og på afgræsningsfoder.

The flock's total feed requirement partitioned on stall and supplementary feed and on grazed feeds.

Tabel 3.1 Besætningernes totale foderbehov (FE) beregnet på grundlag af normalnormer.

Total feed requirements of the flock (FU) based on the Danish feeding standards.

Besætnings nr. <i>Flock</i>	8406	8407	8409	8415	8416	8417
<i>Race Breed</i>	<i>Marisk</i>	<i>Marisk</i>	<i>Texel</i>	<i>Oxford.</i>	<i>Rygja</i>	<i>Texel</i>
Moderfår, vægt v. år.beg.kg	74	81	53	69	59	66
<i>Ewe, weight, at beg. of the year, kg</i>						
Tilvækst over året, kg	3	0	23	2	5	10
<i>Gain over the year, kg</i>						
Total FE-behov	803	798	618	836	841	602
<i>Total FU req.</i>						
<u>Total FE-behov fordelt på:</u>						
<u>Total FU req. partitioned on:</u>						
Moderfår (vedligeho. + tilv.)	313	322	324	299	278	297
<i>Ewes (maint. req. + gain)</i>						
Goldfår, gim.-opdræt, vædderh.	106	25	36	123	240	11
<i>Dry ewes, replacements, rams</i>						
Lam fra i fjor	56	55	22	39	78	16
<i>Stored lambs</i>						
Lam fra i år	328	396	236	375	245	278
<i>Lambs from this year</i>						

Tabel 3.2 Foderplaner for moderfår i vinterperioden (foder pr. dyr daglig, FE = foderenhed, g.f. = gram fordøjeligt råprotein).

Feeding plans for ewes in the winter period (per ewe daily), FU = feed unit, g.f. = gram digestible crude protein.

	Sidste 3. del af drægtighed Last 3rd part of pregnancy			Diegivende får med 1 lam Lactating ewes with 1 lamb			Diegivende får med 2 + fl.lam Lactating ewes with 2 or more lambs								
Fodermidler Feed				0 - 60 dage			60 - 120 dage			0 - 60 dage			60 - 120 dage		
	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.
Besætning nr. 8406															
Kløvergræshø	1,00	0,50	80	1,00	0,50	80	På græs			1,00	0,50	80	På græs		
Hel byg	0,50	0,50	35	0,70	0,70	58				0,90	0,90	75			
Soyaskrå				0,20	0,25	77				0,30	0,35	117			
Melasse	0,40	0,25	8	0,40	0,25	8				0,40	0,25	8			
Ialt	1,90	1,25	123	2,30	1,70	223				2,60	2,00	280			
Besætning nr. 8407															
Kålroer	4,00	0,54	36	5,00	0,68	45	På græs			5,00	0,68	45	På græs		
Kløvergræshø	1,50	0,75	140	1,50	0,75	140				1,50	0,75	140			
Hel byg	0,20	0,20	16	0,25	1,26	22				0,50	0,50	40			
Soyaskrå				0,10	0,11	38				0,30	0,34	117			
Ialt	5,70	1,49	192	6,85	1,80	245				7,30	2,27	342			
Besætning nr. 8409 med kosetter:															
NH ₃ -beh. halm	1,50	0,59	59	1,50	0,59	39	På græs			1,50	0,59	39	På græs		
Kosetter	0,40	0,32	22	0,80	0,65	44				0,90	0,74	46			
Soyaskrå	0,10	0,13	39	0,30	0,38	117				0,50	0,56	193			
Ialt	2,00	1,04	120	2,60	1,62	200				2,90	1,89	278			
Besætning nr. 8409 med byg:															
NH ₃ -beh. halm	1,50	0,59	59	1,50	0,59	39	På græs			1,50	0,59	39	På græs		
Hel byg	0,25	0,26	22	0,75	0,77	64				0,80	0,82	68			
Soyaskrå	0,10	0,11	38	0,35	0,39	135				0,50	0,56	193			
Ialt	1,85	0,96	119	2,60	1,65	268				2,80	1,97	300			

Tabel 3.2 Fortsat. Continued.

Fodermidler <i>Feed</i>	Sidste 3. del af drægtighed <i>Last 3rd part of pregnancy</i>			Diegivende får med 1 lam <i>Lactating ewes with 1 lamb</i>						Diegivende får med 2 + fl.lam <i>Lactating ewes with 2 or more lambs</i>								
	<i>0 - 60 dage</i>			<i>60 - 120 dage</i>			<i>0 - 60 dage</i>			<i>60 - 120 dage</i>			<i>0 - 60 dage</i>			<i>60 - 120 dage</i>		
	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.	kg	FE	g.f.
Besætning nr. 8415																		
Kløvergræshø	1,5	0,88	138	1,0	0,50	68	På græs			1,0	0,50	68	På græs					
Ensilage				4,5	0,46	90				4,5	0,46	90						
Hel byg	0,3	0,29	24	0,5	0,51	42				0,75	0,77	63						
Soyaskrå				0,1	0,11	39				0,25	0,28	97						
Ialt	1,8	1,17	162	6,1	1,58	239				6,50	2,01	318						
Besætning nr. 8416																		
NH ₃ -beh. bygalm	1,5	0,57	45	0,5	0,14	8	På græs			0,5	0,14	8	På græs					
Kløvergræshø				1,0	0,60	92				1,0	0,60	92						
Kålroer	3,0	0,33	22	3,0	0,41	27				3,0	0,41	27						
Hel byg	0,3	0,31	25	0,30	0,31	25				0,30	0,31	25						
Klid				0,20	0,16	24				0,20	0,16	24						
Fiskemel	0,05	0,05	30															
Soyaskrå				0,15	0,17	59				0,35	0,39	134						
Ialt	4,85	1,26	122	5,15	1,79	235				5,35	2,01	310						
Besætning nr. 8417																		
Kålroer	3,0	0,41	27	5,0	0,68	45	5,0	0,68	45	5,0	0,68	45	5,0	0,68	45			
Byghalm	Efter ædelyst			Efter ædelyst						Efter ædelyst			Efter ædelyst					
Kløvergræshø	"			"						"			"					
C-blanding	0,3	0,35	105	0,4	0,46	140	0,4	0,46	140	0,7	0,81	245	0,4	0,46	140			
Ialt	3,3	0,76	132	5,4	1,14	185	5,4	1,14	185	5,4	1,49	290	5,4	1,14	185			
Kløvergræshø	Clover grass hay			Melasse						Molasses								
Ensilage	Silage			Fiskemel						Fish meal								
Hel byg	Whole barley			Byghalm						Barley straw								
Soyaskrå	Soyabean meal			C-blanding						Concentrate mixture								
Kålroer	Swedes			Kosetter						Molasses beet pulp								
Klid	Bran mash			FE (foderenhed)						FU (feed unit = 1 kg barley)								
NH ₃ -beh. halm	Ammonia straw			g.f.(g ford. råprot.)						gdep (g dig.crude protein)								

Tabel 3.3 Besætningernes totale foderforbrug af stald- og tildelt foder (FE og kr. pr. moderfår).

The total consumption of stall and supplementary feeds (FU and Dkr. per lambed ewe).

Besætnings nr. Flock no.	8406	8407	8409	8415	8416	8417
Race Breed	Marsk	Marsk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel
Antal moderfår	92	21	40	49	35	30
<i>No. of lambed ewes</i>						
Antal vinterfoderdage	133	75	139	147	145	148
<i>No. of winter feeding days</i>						
Grovfodermidler (FE):						
<u>Roughage (FU):</u>						
Kløvergræshø og ensilage	80	56	51	156	105	28
<i>Clover grass hay and silage</i>						
Byghalm, incl. NH ₃ -beh. halm	4	20	73	26	190	61
<i>Barley straw, incl. NH₃-treated straw</i>						
Roer, kosetter, valle, melasse	10	31	33		58	74
<i>Beets, Dried beet pulp, whey, molasses</i>						
Grovfodermidler, ialt (FE)	94	107	157	182	353	163
<i>Roughage total (FU)</i>						
Korn og kraftfoder, m.m.:						
<u>Grains and concentrates etc.:</u>						
Korn, overvejende hel byg	51	33	41	78	85	11
<i>Grains, mainly barley</i>						
Proteinbl. m.m. mælkeerstat.		14	35	5	43	3
<i>Protein mix., milk replacement</i>						
Korn og proteinfoder i bl.						31
<i>Grains and protein feed in mix.</i>						
Korn og kraftfoder, ialt (FE)	51	47	76	83	128	45
<i>Grains and concentrates total (FU)</i>						

Tabel 3.3 Fortsat. Continued.

Besætnings nr. Flock no.	8406	8407	8409	8415	8416	8417
Race Breed	Marisk	Marisk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel
Total forbrug incl. strøelse	145	154	233	265	481	208
Total consumption incl. bedding						
Skønnet forbrug af strøelse	4	20	10	9	8	10
Estimated consumption of bedding						
Total foderforbrug	141	134	223	256	473	198
Total feed consumption						
Heraf lammefoder						14
Of this lamb suppl. feed during lactation						
Kr. pr. moderfår	219	219	353	402	711	243
Dkr. per lambed ewe						
Total FE-behov, korrigeret for afgræsningsaktivitet og spild:	869	864	658	894	878	642
Total FU-need, adjusted for grazing activity and waste:						
Afgræsningsfoder (FE)	728	730	435	638	405	444
Pasture (FU)						

4 MODERFÅRENE'S PRODUKTION

Drægtighed

Drægtighedsresultaterne i de enkelte besætninger fremgår af tabel 4.1, og er angivet for gimmere og 2-års + ældre får hver for sig (gimmere = 1-års får ved læmning).

I besætningerne 8406, 8415 og 8416 blev gimmerne ikke sat til vædder. I de øvrige besætninger varierede procentsatserne for gimmernes drægtighed fra 80 til 100%.

Hos 2-års og ældre får er der generelt opnået høje drægtighedsprocenter, bortset fra besætning 8416. Heri gik en vædder med 13 får, hvoraf ingen blev drægtige. Vædderen var forsynet med bedækningssele, men der blev ikke skiftet farvekridt, hvorfor den effektive kontrol har svigtet. (Det må tilrådes, at der skiftes farvekridt på vædderen, når størsteparten af fårene er mærkede, dog senest 18 dage efter, at det første får er mærket).

Kuldstørrelse

Den gennemsnitlige kuldstørrelse er ligeledes anført i tabel 4.1. Dens afhængighed af fårenes alder er vist i figur 4.1. Som påvist i de foregående år, var kuldstørrelsen også i år generelt stigende med moderfårenes alder. Ligeledes i overensstemmelse med tidligere opgørelser fødte Marsk- og Oxforddown-fårene flest lam pr. kuld.

Årstidens indflydelse på kuldstørrelsen er demonstreret i besætning 8417, hvor 15 og 9 2-års og ældre får læmmede i løbet af januar og april måneder med henholdsvis 1,44 og 1,84 lam pr. kuld.

Lammedødelighed

Som det fremgår af tabel 4.1 er tiden omkring læmning/fødsel den mest kritiske periode i lammenes liv, idet gruppen af aborterede og dødfødte lam samt lam, som døde i det første døgn efter fødsel, udgjorde langt den største part af dødsfaldene. Efter den første leve- uge er dødeligheden blandt lammene af samme størrelsesorden som blandt voksne dyr.

Voksendødelighed

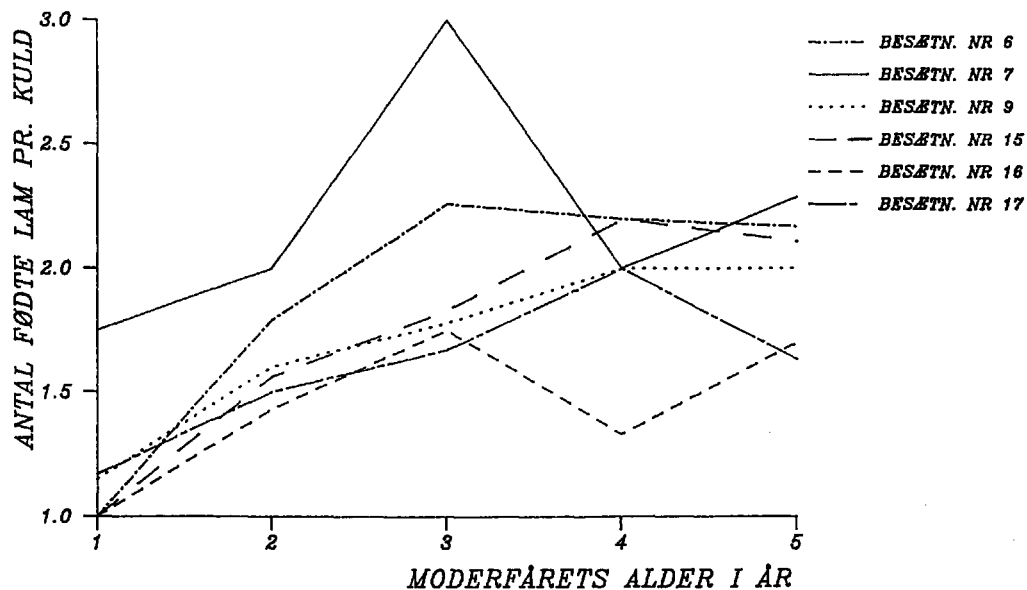
Voksendødeligheden er angivet nederst i tabel 4.1 for de enkelte besætninger. Der er ingen alarmerende tal, og i gennemsnit er voksendødeligheden 2,7%.

Produktion pr. moderfår og årsfår

Den totale produktion af levende vægt af lam pr. moderfår afgået fra besætningen (til slagtning) fremgår af tabel 4.2. Produktionen er opgjort således, at den består af: 1) kg lam leveret eller kg lam i besætningen den sidste registreringsdag i registreringsåret, 2) kg levende lam fra året før, afgået fra besætningen, og 3) kg udsætterfår. Sidstnævnte punkt er medtaget i år i modsætning til i fjor, jvf. 587. ber. fra SH, for at kompensere for den tilvækst besætningen opnår ved at indsætte lam af eget tillæg i stambesætningen.

Produktionen af lam pr. moderfår kan tages som et udtryk for den tilvækst, som systemet kan præstere. Besætningens aktuelle produktion er angivet ved produktionen pr. årsfår. Variationen mellem disse tal skyldes hovedsagelig driftsform, men især forholdet mellem antallet af årsfår og moderfår.

SAMMENHÆNGEN MELLEM ALDER OG KULDSTØRRELSE

Figur 4.1 Sammenhængen mellem kuldstørrelse og fårets alder.
Relationship between litter size and ewe-age.

Tabel 4.1 Besætningernes drægtighedsprocent lammresultater og dødelighed.
Reproductive performance and mortality rates.

Besætnings nr. Flock no.	6	7	9	15	16	17	
Race Breed	Marisk	Marisk	Texel	Oxford	Rygja	Texel	Gns.
Drægtighedsprocent:							
<i>Pregnancy rate:</i>							
Gimmere Ewe lambs	7*	80	93			100	93
2 års og ældre får	96	100	93	93	73	100	91
2 years and older ewes							
Gennemsnit Average	96	95	93	93	73	100	91
Huldkarakter, gns over året:							
Condition scores av. for the year	2-3	2-4	3-5	2-3	2-4	3-4	
Kuldstørrelse:							
<i>Litter size:</i>							
Gimmere Ewe lambs	1,00	1,75	1,15			1,17	1,25
2 års og ældre får	2,10	2,35	1,78	1,96	1,57	1,63	1,94
2 years and older ewes							
Gennemsnit Average	2,09	2,24	1,56	1,96	1,57	1,59	1,87
Lammedødelighed, procent:							
<i>Lamb mortality rate, %</i>							
Abort eller dødfødte	8,4	8,5	7,9	7,3	5,5	2,3	7,2
Abortion or deadborn							
Døde mellem 1 og 7 dage	4,7	2,1	1,6	4,2	0	0	3,0
Dead between 1 and 7 days							
Døde efter 7 dage	2,1	2,1	4,8	2,1	3,6	2,3	2,4
Dead after 7 days							
Ialt Total	15,2	12,7	14,3	13,6	9,1	4,6	12,6
Voksen dødelighed, procent:							
Adults mortality rate, %	4,1	0	0	0	4,2	7,0	2,7

* 1 løbet

Tabel 4.2 Lammeproduktion, kg i alt pr. moderfår, pr. årsfår og pr. ialt FE.¹⁾
Total lamb production per lambed ewe, per sheep unit and per total FU.¹⁾

Besætnings nr. <i>Flock no.</i>	8406	8407	8409	8415	8416	8417
Race <i>Breed</i>	Marsk	Marsk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel
Produktion pr. moderfår, kg:						
<i>Production per lambed ewe, kg:</i>						
Lam, født i 1984	74	86	56	82	54	61
<i>Lamb, born in 1984</i>						
Tilvækst hos solgte lam fra året før	11	8	4	4	7	2
<i>Gain at sold store lambs born in 1984</i>						
Lammeproduktion, kg i alt	85	94	60	86	61	63
<i>Total lamb production</i>						
Udsætterfår <i>Culled ewe</i>	10	4	17	14	20	27
I alt kg lam pr. moderfår	95	98	77	100	81	90
<i>Total kg lamb per ewe</i>						
I alt kg lam pr. årsfår	74	92	73	70	45	93
<i>Total kg lamb per sheep unit</i>						
FE pr. kg produceret levende lam	8,9	8,8	8,5	8,9	10,9	6,9
<i>FU per kg live weight produced</i>						

1) Årsfår = 1 voksent får i 365 dage.

1) *Sheep unit = 1 adult sheep in 365 days.*

5 LAMMENES TILVÆKST OG PRODUKTION

Lammenes tilvækst og legemsvægt ved 30, 60, 90 og 120 dage er for de enkelte besætninger angivet i tabel 5.1 opdelt efter køn og kuldstørrelser, hvori de er opdrættet.

Der ses den sædvanlige variation indenfor de enkelte besætninger, som kan tillægges køn og kuldstørrelse, således at tilvæksten er større hos vædderlam end hos gimmerlam og er aftagende med stigende kuldstørrelse. Endvidere er tilvæksten generelt aftagende vækstperioden igennem. Den sidstnævnte faktor er yderligere belyst i tabel 5.2, som viser sammenstillingen af tilvæksten hos tvillingevædderlam med karaktererne for græsmængde og kvalitet i henhold til vurderingsskalaen angivet i 575 ber. fra SH. Sammenlignes med den tilsvarende tabel i 587 ber. ses, at der generelt ikke er opnået vækster i perioden fra 61-120, dage selv om græskaracteren er vurderet lidt højere i sommeren 1985 end i sommeren 1984. En umiddelbar forklaring herpå er ikke foreliggende.

Lammenes vægt ved afgang eller registreringsårets slutning fremgår af tabel 5.3. Disse tal er af betydning for den driftsmæssige vurdering af de enkelte besætninger, specielt med henblik på vurderingen i sammenhæng med modelberegningen i kapitel 9.

Tabel 5.1 Fødselsvægt, tilvækst og vægt hos lam fordelt efter køn og kuldstørrelse.

(V = vædderlam, G = gimmerlam, B = kastrerede vædderlam)

Birthweight, gain and weight of lambs by sex and litter size.

(V = male, G = female, B = castrated male)

Køn	Lam pr. kuld	Antal	Fødselsvægt	Daglig tilvækst fra fødsel til alder i dage, g				Legemsvægt ved alder i dage			
				30	60	90	120	30	60	90	120
				<i>Daily gain from birth to age in days, g</i>				<i>Body weight at age in days kg</i>			
<i>Sex</i>	<i>Litter size</i>	<i>No.</i>	<i>Birth-weight</i>	<i>30</i>	<i>60</i>	<i>90</i>	<i>120</i>	<i>30</i>	<i>60</i>	<i>90</i>	<i>120</i>
Besætning 8406 (Hvidhovedet Marsk)				<i>Flock no. 8406 (Wh.h. March)</i>							
V	1	11	4,9	363	360	327	309	15,9	26,6	34,4	41,8
G	1	7	5,0	305	296	281	278	14,2	22,8	30,5	38,5
V	2	57	4,9	335	334	318	305	15,0	25,0	33,5	41,6
G	2	62	4,7	334	333	308	289	14,7	24,7	32,4	39,3
V	3	14	4,6	355	355	332	306	15,2	25,9	34,4	41,2
G	3	12	4,3	303	302	291	297	13,4	22,4	30,5	39,8
Besætning 8407 (Hvidhovedet Marsk)				<i>Flock no. 8407 (Wh.h. March)</i>							
V	1	3	5,3	323	302	293	288	15,0	23,5	31,7	39,9
G	1	1	4,0	202	200	195	192	10,1	16,0	21,5	27,0
V	2	12	4,5	213	223	229	232	10,9	17,9	25,1	32,4
G	2	10	4,6	241	252	258	252	11,8	19,7	27,8	34,8
V	3	4	3,9	267	262	260	256	11,9	19,6	27,1	34,6
G	3	11	4,1	201	203	203	203	10,1	16,3	22,3	28,4
Besætning 8409 (Texel)				<i>Flock no. 8409 (Texel)</i>							
V	1	8	5,0	328	318	299	275	14,8	24,1	32,0	38,1
G	1	11	5,0	299	286	266	244	14,0	22,3	29,1	34,5
V	2	14	4,4	283	292	283	266	12,9	21,9	29,9	36,3
G	2	16	4,6	254	259	249	233	12,2	20,1	27,0	32,5
V	3	1	3,7	185	218	215	211	9,2	16,7	23,1	29,0
G	3	4	3,6	266	281	264	241	11,5	20,4	27,3	32,5

Tabel 5.1 Fortsat. Continued.

Køn	Lam pr. kuld	Antal	Fødsels- vægt	Daglig tilvækst fra fødsel til alder i dage, g				Legemsvægt ved alder i dage kg			
				30	60	90	120	30	60	90	120
				Daily gain from birth to age in days, g				Body weight at age in days kg			
Sex	Litter size	No.	Birth- weight	30	60	90	120	30	60	90	120
Besætning 8415 (Oxforddown)				Flock no. 8415 (Oxforddown)							
V	1	5	5,5	422	415	392	342	18,2	30,4	40,8	46,6
G	1	8	3,8	358	358	342	313	14,6	25,3	34,6	41,3
V	2	34	4,6	337	336	325	296	14,7	24,8	33,9	40,3
G	2	24	4,0	318	312	301	276	13,4	22,7	31,0	37,1
V	3	7	3,8	270	272	272	247	11,9	20,2	28,3	33,5
G	3	7	3,4	263	256	247	232	11,3	18,7	25,6	31,2
Besætning 8416 (Rygja)				Flock no. 8416 (Rygja)							
V	1	6	5,5	295	301	291	264	14,4	23,5	31,7	37,1
G	1	7	5,1	287	286	266	244	13,7	22,3	29,1	34,4
V	2	16	4,4	284	277	258	239	12,9	21,0	27,6	33,0
G	2	18	4,2	250	249	230	214	11,7	19,2	24,9	29,9
V	3	1	3,6	391	391	365	342	15,3	27,0	36,4	44,7
G	3	2	4,0	346	346	283	276	14,4	24,8	29,4	36,7
Besætning 8417 (Texel)				Flock no. 8417 (Texel)							
V	1	6	5,0	360	264	261	248	15,8	20,9	28,5	34,5
G	1	9	4,4	275	249	245	240	12,6	19,4	26,5	33,2
V	2	14	4,1	216	217	236	220	10,6	17,2	25,4	30,5
G	2	12	3,6	192	189	203	200	9,4	15,0	21,9	27,6
V	3	1	4,0	77	153	175	167	6,3	13,2	19,7	24,0
G	3	2	4,5	897	158	173	175	7,2	14,0	20,1	25,5

Tabel 5.2 Daglig tilvækst (periodevis mellem 31 og 60 dage og mellem 61 og 120 dage) for tvillingevædderlam, sammenholdt med græstilbud i de enkelte besætninger.

Periodical daily gain of twin males related to grass quantity scores (between 31 and 60 days and between 61 and 120 days), on the growth period.

				Daglig tilvækst, g Daily gain, g				
				<u>indtil until</u>	<u>mellem between</u>			
Bes. Flock		Vægt v. Weight at		30	31-60	61-120	Græskaracter	Grass character
nr. no.	Race Breed	Antal No.	fødsel, kg birth, kg	dage days	dage days	dage days	mængde quantity	kvalitet quality
8406	Marsk	57	4,9	335	333	276	2-3	4
8407	Marsk	12	4,5	213	233	242	3	3
8409	Texel	14	4,4	283	300	240	3-4	3
8415	Oxford.	34	4,6	337	336	258	3-4	4-5
8416	Rygja	16	4,4	284	270	200	2-3	3-4
8417	Texel	7	4,2	185	196	273	3-4	4-5

Lammenes vægt ved afgang eller registreringsårets slutning fremgår af tabel 5.3. Disse tal er af betydning for den driftsmæssige vurdering af de enkelte besætninger.

Tabel 5.3 Besætningernes lammeproduktion.
Lamb production in the flocks.

Besætnings nr. Flock no.	8406	8407	8409	8415	8416	8417
Race Breed	Marsk	Marsk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel
Antal fødte lam	192	47	63 ¹⁾	98	55	46
No. of lambs born						
Antal aborter/dødfødte lam	29	6	9	13	5	2
No. of aborted/dead lambs						
Antal solgte lam	61	0	23	5	11	14
No. of lambs sold						
Antal lam i besætning	102	41	35	80	39	30
No. of lambs in the flock						
Heraf gimmere:	54	22	19	39	26	19
Of this female:						
Heraf vædderlam:	48	19	16	41	13	11
Of this male:						
Levende vægt, kg:						
Live weight, kg						
Gns. spredning	Av. st. dev.	gns. sp	gns. sp	gns. sp	gns. sp	gns. sp
Solgte lam:						
Sold lambs:						
Afgangsalder, dage	131 29	- -	111 54	158 6	151 22	130 50
Age at sale, days						
Afgangsvægt, kg	44 7	- -	35 16	57 2	30 4	38 12
Live weight at sale, kg						
Lam i besætning:						
Lambs in the flock:						
Alder, dage	159 21	187 11	179 14	175 14	170 8	208 34
Age, days						
Levende vægt, kg	40 7	42 7	40 7	47 7	37 5	44 9
Live weight, kg						

1) + 4 indkøbte.

Lam fra foregående år

De lam, som forefandtes i besætningen ved registreringsårets begyndelse, er til stede, enten fordi de ikke er slagtemodne, eller fordi de er potentielle avlsdyr. Sidstnævnte gør sig især gældende for gimmerlammene. Opgørelsen over vægt og tilvækst indtil afgang er opdelt efter køn, som vist i tabel 5.4 og 5.5. Eventuelle afvigelser vedrørende antal, jvf. tabel 5.3 i 587. ber. fra SH, skyldes fejlgistrering af køn.

Den høje tilvækst, som noteres i besætning 8406, skyldes at tilvæksten er beregnet på grundlag af en vejning den 2. august, hvor lammene stadig er relativ små og derfor besidder stor vækstopotentiale i den følgende periode indtil slagtning i en relativ ung alder, gns. 190 dage. Såvel i besætning 8407 som 8409 er der opnået høje tilvækster. I de nævnte besætninger har lammene græsset på marken med et godt græstilbud. Tilvæksten i de øvrige besætninger er moderat til lav. Sammenholdt med tilvæksten indtil 120 dage er tilvæksten betydeligt lavere i efterårsmånederne end om sommeren, hvilket dels skyldes lammenes alder, dels at græstilbudet er generelt ringere.

I alle besætninger har lammene gået på græs og ingen har anvendt tilskudsfoder.

Tabel 5.4 Besætningernes produktion af lam i efteråret 1984.
 Gimmerlam født i foråret 1984.
Finishing store lambs in autumn 1984.
Females born in spring 1984.

Besætnings nr. <i>Flock no.</i>	8406	8407	8409	8415	8416	8417
Race <i>Breed</i>	Marsk	Marsk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel
Antal ved årets slutn. sept.84	56	15	14	42(+1)	21(+1)	6(+2)
<i>No. at the end of the year, sept.84</i>						
Heraf døde	71)			1	1	0
<i>Of these, dead</i>						
Udtaget til eget tillæg (avl)	20	5	14	13	10	5
<i>Breeding ewe lambs</i>						
Solgt	29	10	-	30	10	1
<i>Sold</i>						
Vejedato ved årets beg. (1984)	2/8	23/9	-	9/9	11/9	11/9
<i>Date of weighing, at begin. of the year (1984)</i>						
<u>Gennemsnit og spredning</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>
<i>Average st. dev.</i>						
Alder, dage på vejedato	111 27	183 15	- -	152 10	143 5	180 -
<i>Age, days at date of weighing</i>						
Legemsvægt, kg	35 7	45 6	- -	35 5	28 4	36 -
<i>Live weight, kg</i>						
Afgangsalder dage,	198 81	242 16	- -	202 84	369 63	232 -
<i>Age at sale, days</i>						
Afgangsvægt, kg	46 8	55 9	- -	42 5	40 4	44 -
<i>Live weight at sale, kg</i>						
Total tilvækst, kg	11 6	10 4	- -	7 4	12 5	8 -
<i>Total gain, kg</i>						
Daglig tilvækst, g	155 40	163 75	- -	80 46	57 40	154 -
<i>Daily gain, g</i>						
1) druknet						

Tabel 5.5 Besætningernes produktion af lam i efteråret 1984.
 Vædderlam født i foråret 1984.
Finishing store lambs in autumn 1984.
Males born in spring 1984.

Besætnings nr. <i>Flock no.</i>	8406	8407	8409	8415	8416	8417
Race <i>Breed</i>	Marsk	Marsk	Texel	Oxford.	Rygja	Texel
Antal ved årets slutn. sept.84	51	9	13	22	20	42)
<i>No. at the end of the year, sept.84</i>						
Heraf døde	41)	1		0	0	0
<i>Of these, dead</i>						
Udtaget til eget tillæg (avl)	1			0	0	0
<i>Breeding ram lambs</i>						
Solgt	46	8	13	212)	192)	43)
<i>Sold</i>						
Vejedato ved årets beg. (1984)	2-8	23-9	13-9	9-9	11-9	11-9
<i>Date of weighing, at begin. of the year, (1984)</i>						
<u>Gennemsnit og spredning</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>	<u>gns. sp</u>
<i>Average st. dev.</i>						
Allder, dage, på vejedato	116 10	182 20	168 21	155 9	143 13	173 20
<i>Age, days at date of weighing</i>						
Legemsvægt, kg	37 4	50 5	39 6	43 3	34 6	41 3
<i>Live weight, kg</i>						
Afgangsalder i dage	190 19	241 20	236 26	220 34	273 13	328 153
<i>Age at sale, days</i>						
Afgangsvægt, kg	51 4	59 7	50 7	49 4	42 5	51 5
<i>Live weight at sale, kg</i>						
Total tilvækst, kg	14 3	9 2	11 4	6 3	8 4	10 4
<i>Total gain, kg</i>						
Daglig tilvækst, g	193 51	150 34	175 123	108 52	55 29	108 69
<i>Daily gain, g</i>						

1) druknet *drowned*

2) 1 gimmerlam fejlregistreret som vædderlam

1 gimmer wrongly registered as a ram

3) 2 " " " "

2 " " " " " " "

6 ÅRETS ØKONOMISKE RESULTATER

Ved opgørelsen af den økonomiske omsætning er benyttet dækningsbi-dragsmetoden. Totalindkomsten består af følgende komponenter:

1. Salg af udsætterdyr fra stambesætningen, heri indbefattet de dyr, som er afhændet til avl til anden besætning.
2. Salg af lam fra foregående år. Lammene afhændes sædvanligvis i efterår og vinter, men undtagelse herfra forekommer, f.eks. med salg af 1-1,5 år gamle gimmere og vædderlam som avlsdyr.
3. Salg af lam født i registreringsåret.
4. Besætningsværdi af lam født i registreringsåret, men ikke afhændet ved registreringsårets afslutning.
5. Salg af uld.

For indeværende registreringsår er benyttet følgende priser ved indkomstberegningerne:

1. Stk.-prisen for udsætterdyr er uanset køn ansat til 8 kr. pr. kg levende vægt som antaget skønnet gennemsnit af noteringen for unge og ældre slagtefår, jvf. tabel 1.3.
2. Lam født i såvel det foregående som indeværende registreringsår er afhændet i henhold til noteringen for spædlam, hvor dette er aktuelt.
3. Uldprisen er ansat til 8 kr. pr. kg råuld.

Det bør bemærkes, at indkomsten ved salg af slagtelam fra det foregående år er baseret på tilvæksten i registreringsåret, fordi de bidrog til indkomsten i det foregående år som lam i besætning ved dette års slutning. Der er ikke beregnet indkomst for et tilsvarende antal lam som antallet af udsætterfår. Dyr, der er solgt til avl, indgår i den økonomiske beregning med en kilopris, der svarer til noteringen på salgstidspunktet.

I tabel 6.1 er vist den økonomiske omsætning. Da der efterhånden er oparbejdet et solidt kendskab til de besætninger, som har deltaget i besætningsforsøgene fra aktivitetens start, kan der på grundlag heraf og årets resultater gives følgende kommentarer:

8406. Det økonomiske resultat for denne besætning er det bedste, der hidtil er registreret i besætningsforsøgenes historie. Dækningsbidraget pr. moderfår er på 935 kr. pr. moderfår. Det gode resultat må hovedsagelig tillægges det høje lammetal og sparsomme brug af stald- og tildelt foder.

8407. Det økonomiske resultat for denne besætning ligger på samme niveau som det foregående år på hhv. 911 og 921 kr. pr. moderfår. Den effektive udnyttelse af avlsbesætningen gør at resultatet pr. årsfår ligeledes er højt.

8409. Stigningen i dækningsbidraget for denne besætning i forhold til det foregående år skyldes først og fremmest, at der ikke i år er benyttet tildelt foder til færdigfødning af lam i efteråret.

8415. Også i denne besætning er noteret en betydelig stigning i dækningsbidraget, hovedsageligt på grund af en bedre tilvækst hos lammene. Det ses bl.a. af, at lammene i efteråret vejede 47 kg i gennemsnit mod 40 kg året før.

8416. Det forbedrede resultat er delvis forårsaget af en forbedret levedygtighed blandt lammene og en større tilvækst. I efteråret vejede lammene 37 kg mod 33 kg året før. Det lave dækningsbidrag pr. moderfår skyldes den lave drægtighedsprocent. Besættningens økonomiske resultat må derfor betegnes som atypisk.

8417. Der har været en stor udskiftning i besætningen, hvorfor bidraget til indkomst fra udsætterfår er relativ stor. Det er ikke på det foreliggende grundlag muligt at dele dækningsbidraget fra fårene som læmmede i januar/februar hhv. april. Det bemærkes, at besætningen har en særdeles høj indkomst, der sammen med de lave omkostninger til stald- og tildelt foder bevirker at dækningsbidraget er relativt højt.

Tabel 6.1 Besætningernes økonomiske resultat i 1984-85. Indkomst ved salg af slagtedyr og uld, udgift til stald- og tildelt foder, dækningsbidrag (kr. pr. moderfår) og mulig betaling for afgræsset foder (øre pr. FE).
The economic results for each flock in 1984-85. Income by sales of slaughter animals and wool, cost of stall and supplementary feed, gross margin (D.kr. per lambed ewe) and possible pay for grazed feeds (ore per FU).

Besætnings nr. Flock no. Race Breed	8406 Marisk	8407 Marisk	8409 Texel	8415 Oxford.	8416 Rygja	8417 Texel
Salg: Sales:						
Udsætterfår Culled ewes	105	32	144	119	164	218 ²⁾
Lam fra året før Stored lambs	69	50	34	36	66	16
Lam fra registreringsåret Lambs	406	-	275	83	150	275
Uld Wool	48	36	39	38	34	39
Værdi af lam i besætningen Value of store lambs	526	1012	414	892	489	512
Total indkomst Total income	1154	1130	906	1168	903	1060
Udgift til stald- og tildelt foder Cost of stall and supplementary feed	219	219	353	402	716 ¹⁾	243
Dækningsbidrag 1980/81	615					
" 1981/82	759	464				
" 1982/83	638	519	226			
" 1983/84	591	921	355	514	96	342
" 1984/85	935	911	553	766	187 ¹⁾	817
Gross margin						
Dækningsbidrag pr. årsfår 1984/85	703	859	522	547	102	851
Gross margin per annual sheep unit 1984/85						
Mulig betaling for afgræsset foderenheder (øre i FE) ved et dækningsbidrag på 100 kr. Possible pay for grazed feed at a gross margin on 100 Dkr.	96	94	69	74	10	112

1) Det store foderforbrug skyldes et stort antal årsfår i forhold til antal moderfår.

2) Stor udsætning på grund af besættningssanering.

7 FORSØG MED KRYDSNINGSAVL

Som nævnt i indledningen til denne beretning er det hensigten i de kommende år at belyse virkningen af krydsningsavl på produktiviteten i slagtelamsproduktionen. Arbejdet indledtes i år i besætning B8406 hos Palle Ask Nielsen, idet et repræsentativt udvalg af fårene i denne Marsk-besætning blev bedækket med Oxforddown-væddere udlånt fra Foulum-besætningen.

Væddere

Til forsøget udlåntes 2 syv måneder gamle væddere fra Foulum-besætningen, som alle var prøvet for bedækningsaktivitet, før de blev overført til brugsbesætningen ca. en måned før bedækningssæsonen. Det viste sig imidlertid, at den ene vædder havde tabt bedækningslysten/evnen og måtte erstattes af en tredje, som ankom til besætningen ca. en uge efter bedækningssæsonens begyndelse. Endvidere anvendtes 2 Marsk-væddere, som tidligere har været benyttet i besætningen.

Får

Som normalt for besætningen blev der kun løbet får på 1,5 år og derover. Fårene blev delt i ensartede flokke, der gik med hver sin vædder, som vist i tabel 7.1.

Tabel 7.1 Antal får og bedækningsperiode.
Number of ewes and mating period.

Flok nr. <i>Flock no.</i>	Antal får <i>No. of ewes</i>	Vædder	Ram	Periode <i>Period</i>
		Race <i>Breed</i>	Nr. <i>No.</i>	
1	40	Marsk	9911	8/11 - 1/1
2	20	Marsk	9912	8/11 - 1/1
3	20	Oxford.	740	8/11 - 1/1
4	20	Oxford.	742	22/11 - 1/1

Flok nr. 3 gik på en udlægsmark. Dels for at skåne denne, dels for at sikre bedækningen i flokkene 3 og 4 blev de lukket sammen til én flok den 1/12. De øvrige flokke gik på vedvarende græsmarker (karakter for mængde og kvalitet i henhold til skalaen omtalt i beregn. nr. 575 hhv. 2 og 4). Den 1/1 blev alle får lukket sammen til én flok.

Faderskabet til lammene blev afgjort ved fødsel på grundlag af farveafsætningen på fårene fra væddernes farvekriddt. Tvivlstilfælde opstod, når der forekom flere farvetoner på fåret, eller farverne var udvaskede. Krydsningslam kunne skelnes fra de renrace ved de gråmelerede farveaftegninger i hovedet.

Resultater

Reproduktionsresultaterne fremgår af tabel 7.2.

Tabel 7.2 Reproduktionsresultater fra Marsk-får bedækket med Marsk- og Oxforddown-væddere.
Reproduction performance of Marsh ewes mated to Marsh and Oxforddown rams.

	Vædderace Ram breed					
	Marsk	Oxford.		Marsk		Oxford.
Væddernr.	9911	9912	740	742		
Ram no.						
Antal får læmmet	35	21	17	11	56	28
No. of ewes lambed						
Antal fødte lam	72	48	37	22	120	59
No. of lambs born						
Antal levende lam	63	40	32	21	103	53
No. of lambs alive						
Antal fødte lam/får	2,06	2,29	2,18	2,00	2,14	2,11
Litter size						
Lammedødelighed, %	12,5	16,7	13,5	4,6	14,1	10,2
Lamb mortality, %						
Antal lev. lam/får	1,80	1,90	1,83	1,91	1,84	1,89
No. of lambs alive/ewe						
Gns. lammedato	16/4	21/4	30/4	29/4	18/4	30/4
Av. lambing date						
Fårenes legemsvægt, kg	77	73	72	75	75	73
Ewe live weight, kg						
Fårenes alder i år	4,4	3,2	3,5	4,4	3,9	3,8
Ewe age, year						

I alt har 56 og 28 får læmmet efter henholdsvis Marsk og Oxforddown væddere. Der kan ikke på tallene spores nogen forskelle på reproduktionsresultaterne hverken mellem vædderne inden for race eller mellem racer. De senere læmninger hos fårene bedækket ved Oxforddown-vædderne må skyldes forholdene omkring løbning som tidligere nævnt, og væddernes unge alder.

Lammenes fødselsvægt, vægt og tilvækst ved 60 og 120 dage fremgår af tabel 7.3. Her indgår kun de lam, som er født i normal læmmesæson inden 5/10 1985. Der ses en tendens, som ikke er statistisk sikker, til en større tilvækst hos krydsningslammene end hos de renrace lam.

Krydsningsprogrammet i besætningen fortsætter.

Tabel 7.3 Fødselsvægt, legemsvægt og daglig tilvækst hos renrace Marsk eller Marsk x Oxforddown krydsningslam.
Birthweight, live weight and daily gain by purebred Marsh or Marsh x Oxforddown crossbred lambs.

	Vædderace Ram breed					
	Marsk		Oxford.		Marsk	Oxford.
Væddernr.	9911	9912	740	742		
Ram no.						
Antal lam	61	35	23	17	96	40
No. of lambs						
Vægt ved 60 dage	25,5	24,7	25,6	26,2	25,2	25,8
Weight at 60 days						
" " 120 dage	41,4	38,8	41,9	41,0	40,3	41,6
" " 120 days						
Dgl. tilv. til 60 dage	345	336	346	352	341	349
Daily gain at 60 days						
" " " 120 dage	302	285	310	300	296	306
" " " 120 days						

8 UDNYTTELSE AF NATURAREALER TIL FÅREGRÆSNING

Indledning

Stat, amt og kommune ejer og administrerer store rekreative områder, som kræver styret pleje, hvis arealerne ikke på længere sigt skal vokse til i lyng, krat og skov i nævnte rækkefølge. Plejen kan ske kemisk, mekanisk eller ved græsning af husdyr, jvf. plejehåndbogen fra Fredningsstyrelsen (1984). Omfattende græsningsforsøg i Mols Bjerge og Frøslev Plantage har vist, at græsning med kvæg er en skånsom, miljøvenlig og rimelig økonomisk plejeform, som med fordel kan anvendes mange steder her i landet (Stenbæk et al., 1980).

I 1983 indgik Nordjyllands Amtskommune (Fredningskontoret), Landsforeningen Dansk Faareavl og Statens Husdyrbrugsforsøg en samarbejdsaftale vedrørende et hedepleje- og afgræsningsforsøg med får til gennemførelse over en 5-års periode på Oudrup Hede. Året efter blev Vindblæs Hede inddraget.

De Himmerlandske Heder er opstået ved at sandflugtsarealer og udpint landbrugsjord er sprunget i lyng. Tidligere indgik hederne naturligt i landhusholdningen. Her græssede køer og får og her skar man tørv og slog lyng til brændsel og vinterfoder. Hedelodderne blev jævnligt afbrændt for at forbedre græsning og bærhøst, eller for at anvende jorden til kortere tids opdyrkning. Efterhånden som denne udnyttelse blev opgivet, ændredes hedens vegetation. Græs og selvsåede buske og træer fortrængte lyngen, som kun kan klare sig, hvis den øvrige plantevækst holdes nede, og lyngfrøene får mulighed for at spire i blottet mineralfjord. Det sker f.eks. efter afbrænding, eller efter at dyr har skrabet i jorden.

De gamle udnyttelsesformer må genoptages, hvis lyngen skal bevares.

De Himmerlandske Heder er flere gange blevet ryddet for indvandrende nåletræer fra de omgivende plantager, og på en del af Vindblæs Hede spirer lyng frem efter en brand i 1981. Ellers er hederne i dag præget af græs, revling og gammel udlevet lyng, hvilket især er tilfældet på Oudrup Hede.

Amtskommunen skulle træffe de fornødne aftaler med de berørte arealejere, opsætte hegn og fangfolde, og sikre drikkevandsforsyningen. Dansk Faareavl skulle træffe aftaler med interesserede avlere om udsætning af får på hederne til sommergræsning. Statens Husdyrbrugsforsøg skulle forestå registrering af fårenes produktionsdata, udtagelse af foderprøver af foretrukket foder og forestå forsøgenes bearbejdning og publicering.

Forsøgets overordnede mål var at bidrage til udviklingen af plejemetoder med fåregræsning, der tager sigte på, at opretholde og fremme lyngens vækst på bekostning af anden vegetation, især træer og buske og derved holde landskabet åbent.

Forsøgets formål er udledt heraf og præciseret i følgende fire spørgsmål:

1. kan fåregræsningen alene gendanne et livskraftigt lyngtæppe på arealer, der i dag domineres af gammelt lyng, græs og revling?
2. kan får ved at gnave på og afløve træer og buske holde hedearealerne åbne?
3. er forskellige fåreracer lige egnede som hedeplejere?
4. hvad er de økonomiske konsekvenser for offentlig myndighed og fåreavlerne?

Forsøgsplan, metode og forsøgets gennemførelse

Forsøgsarealer. I foråret 1983 blev der på det udpegede areal på Oudrup Hede etableret 4 folde hver på ca. 10 ha ved opsætning af et 5-trådet Poda hegn. Disse arealer har ligget uudnyttet hen gennem

årtier, og den eneste form for arealpleje, der har været praktiseret gennem de senere år, er nedhugning af træer og buske.

Den lave vegetation var identisk i alle folde med lyng, revling og forskellige græsarter som dominerende planter, medens træ- og buskvegetationen varierede stærkt, især med hensyn til antal.

I foråret 1984 opsattes et lignende hegn, som det ovenfor nævnte, omkring et ca. 25 ha stort areal på Vindblæs Hede, som var afbrændt i sommeren 1981. Arealet er karakteriseret ved, at store områder var tæt græsbevokset, medens andre var tyndt bevokset med græs og her begyndte ny lyng at spire frem.

Forsøgsdyr. Der benyttedes fire racer: Leicester, Hvidhovedet Marsk, Rygja/Spelsau og Gotlandsk Pelsfår. Ca. halvdelen af lammene hos Rygja/Spelsau-fårene var krydsninger med Suffolk som vædder. Alle får kom fra private besætninger, som angivet i tabel 2.1. Antal får med lam, og hvilke folde de græssede i de enkelte år, er angivet i tabel 8.1.

På grund af et sygdomsforløb i Pelsfår-besætningen, hvis årsag ikke var diagnostiseret ved udbindingen på heden i foråret 1984, blev det besluttet, at undlade at medtage får fra denne besætning i forsøgsfoldene på Oudrup Hede, hvor de kunne få berøringskontakt gennem hegnene med får fra anden besætning. Derfor græssede Pelsfårene dette år kun på Vindblæs Hede, hvor folden geografisk er adskilt fra foldene på Oudrup Hede med ca. 2 km.

Det har gennem de tre forløbne år vist sig vanskeligt at finde interesserede Leicester- og Marsk-avlere, der ville sætte fårene på heden, og derfor blev forsøget i sin planlagte form afbrudt efter tre års forløb.

Fårene blev vejlet ca. en uge efter, de kom ud på heden i løbet af juni måned, derefter med ca. en måneds interval indtil hjemtagning i løbet af sensommer og efterår.

Foderprøver. Der blev udtaget foderprøver til kemiske analyser og in vitro fordøjelighedsbestemmelse af organisk stof af den del af vegetationen, som fårene har fortæret i betydelige mængder.

Adfærd. Dyrenes adfærd blev beskrevet ved opholdssted i folden på enkelte observationsdage samt forekomst af spor, såsom stidannelse i terrænet, bid og gnav på vegetationen samt gødningsafsætning.

Foretrukket foder

I tabel 8.2 er vist en oversigt over den vegetation, som forekom i foldene og graden af bid/gnav på de forskellige planteforekomster. Alle racer åd af det græs, som forekom i foldene. Når der kun er anført to græsarter skyldes det, at de var de hyppigst forekommende og at fårene især i nærheden af fangfoldene og foretrukne opholdssteder, åd villigt heraf.

Fårene trådte stier i terrænet, helt tydeligt hvor græsset dominerede. Bid på lyng og revling var sporadisk, og der fandtes bid/gnav på trævegetationen i varierende omfang.

Løv fra trævegetationen syntes hos Gotlandsk Pelsfår at være det foretrukne fødevalg. En uge efter udbinding i det første forår var vegetationen rundt om alle ege- og rønnetræer trådt ned og alt løv var fjernet fra træerne i den højde dyrene kunne nå ved at stå på bagbenene. En sådan adfærd blev ikke noteret hos de øvrige racer, der blev stående på alle fire ben, selv når de åd af den høje vegetation. Skønsmæssigt vurderet synes Gotlandsk Pelsfår og Rygja at have større aktionsradius end de to andre racer.

Bævreasp forekom hyppigt i alle folde og blev afløvet af alle racer. Ligeledes blev der observeret bid/gnav på fyrretræer. Bid af barken bevirker, at træet går ud, medens bid på eller fjernelse af årets friske skud ikke synes at have synderlig effekt.

Foderets næringsværdi. Kemisk sammensætning og in vitro fordøjelighed af foretrukket foder er vist i tabel 8.3. Det bemærkes, at pro-

teinindholdet er relativt højt, medens træstofindholdet er relativt lavt i træløv, og der kan derfor forventes en relativ høj næringsværdi.

Proteinindhold og træstofindhold i prøverne fra græs ligger på niveau med de værdier, som findes i kulturgræsser på et fremskredent udviklingstrin efter skridning.

Får

Fårenes vægt og huldtilstand ved udsætning på hederne og ændringer i vægt og huldtilstand fremgår af tabel 8.4.

Vægt og vægtændringer. Den gennemsnitlige tilvækst var positiv indenfor alle racer med undtagelse af Leicester. Årsagen hertil kan søges i det forhold, at Leicester-fårene var de tungeste og tildeltes de højeste huldkarakterer. Der blev fundet negative regressionskoefficienter mellem tilvæksten på den ene side og vægt og huldkarakter på den anden, hvilket vil sige, at de tungeste og fedeste får tabte mest i vægt og huld. Forskellene mellem racer var signifikante ($p < 0.01$), og efter korrektion for år, antal lam pr. kuld, legemsvægt og huldkarakter steg tilvæksten for racerne i følgende rækkefølge: Gotlandsk Pelsfår, Leicester, Marsk og Ryggja.

Huldkarakter og ændringer. Som det fremgår af tabel 8.4 var der betydelige forskelle mellem racerne med hensyn til huld ved udbinding på hederne. Bortset fra Ryggja-fårene, der forbedrede huldtilstanden mens de var på heden, forringedes den gennemsnitlige huldtilstand. Der fandtes signifikante raceforskelle ($p < 0.02$), og huldtabet korri-geret for år, antal lam pr. kuld, vægt og huldtilstand ved udbinding på hederne steg i rækkefølgen: Gotlandsk Pelsfår, Ryggja, Leicester og Marsk. Såvel vægt- som huldtab aftog signifikant ($p < 0.001$) med tiltagende kuldstørrelse.

Tabel 8.1 Antal dyr pr. race, fold og år i forsøgene på Oudrup og Vindblæs Heder.
*Number of animals per breed, fence and year in the experiment on Oudrup
and Vindblæs Moors.*

Hede Moor	Oudrup										Vindblæs			
Race Breed	Leicester			Hv. h. Marisk			Rygja			Gotl. Pels.		Gotl. Pels.		
Fold nr. Fence	1	4	3	2	1	4	4	2	3	2	3	1	5	5
Ar Year	83	84	85	83	84	85	83	84	84	85	83	85	84	85
Antal får i alt	10	13	12	10	10	10	10	10	9	10	11	8	53	28
Total number of sheep														
med 0 lam	5	6	3	4	1		5	1	1		2		53	9
with 0 lamb														
" 1 "	5	7	9	5	7	8	5	8	2	7	9	5		1
" 2 "				1	2	1		1	6	3		3		18
" 3 "						1								
Antal lam i alt	5	7	9	6	11	13	5	10	14	13	9	11		37
Total number of lambs														
Kuldstørrelse	1,00	1,00	1,00	1,20	1,22	1,30	1,00	1,11	1,75	1,30	1,00	1,38		1,94
Litter size														
Pr. får i alt	0,50	0,54	0,75	0,60	1,10	1,30	0,50	1,00	1,56	1,30	0,82	1,38		1,32
Total per sheep														

Tabel 8.2 Forekomst af vegetation (veg.) og forekomst af gnav/bid (bid) vegetation i de enkelte forsøgsfolde.

0 = forekommer ikke 5 = hyppig forekomst.

Occurence vegetation and occurence of bites on vegetation in each fence.

0 = none

5 = frequent occurrence

		1		2		3		4	
		Leicester		Marsk		Gotl. Pels		Rygja	
		Leicester		Marsh		Gotl. Pelt.		Rygja	
		veg. bid		veg. bid		veg. bid		veg. bid	
<u>Græs: Grass:</u>									
Bølget bunke	<i>Deschampsia flexuosa</i>	5	5	5	5	5	5	5	5
Blåtop	<i>Molinia coerulea</i>	5	5	5	5	5	5	5	5
<u>Dværgbuske: Dwarf bushes:</u>									
Revling	<i>Empetrium nigrum</i>	5	1	5	1	5	1	5	1
Lyng	<i>Calluna vulgaris</i>	5	1	5	1	5	1	5	1
<u>Træer og buske, høj vegetation:</u>									
<u>Trees and bushes, high vegetation:</u>									
Bævreasp	<i>Populus tremula</i>	2	3	2	3	5	5	5	4
Blåbær	<i>Vaccinium myrtillus</i>	2	3	2	3				
Enebær	<i>Juniperus communis</i>	1	0	1	0	3	0	5	0
Eg	<i>Quercus robur</i>					5	5	2	0
Bjergfyr	<i>Pinu mugo</i>	2	1	4	1	1	1	1	1
Hylde	<i>Sambucus nigra</i>							2	4
Pil	<i>Salix</i>	2	5	2	5				
Porse	<i>Myrica gale</i>	1	2	1	2				
Ribs	<i>Ribes rubrum</i>							1	3
Alm. røn	<i>Sorbus aucuparia</i>					5	5		
Alm. hvidtjørn	<i>Creataegus oxyacantha</i>					1	5		

Tabel 8.3 Kemisk sammensætning og in vitro fordøjeligt organisk stof i foderprøver (løv fra træer og buske) fra Oudrup Hede.
Chemical composition and in vitro org. matter digestibility in feed samples (leaves from trees and bushes) from Oudrup Moor.

	Antal prøver No. of samples	Tørstof Dry matter	I tørstof <i>In dry matter</i>			In vitro Fk. org. stof <i>In vitro</i> DOM%
			Rå- aske <i>Crude</i> <i>ash</i>	Rå- protein <i>Crude</i> <i>protein</i>	Træ- stof <i>Crude</i> <i>fibre</i>	
Bævreasp	5	38-45	3,9-5,8	11,2-18,2	17,8-22,0	37-55
<i>Populus tumula</i>						
Birk	1	40	4,7	16,4	16,0	-
<i>Betula</i>						
Alm. røn	2	36-40	7,2-8,4	12,8-17,1	10,2-12,5	63
<i>Sarbus aucuparia</i>						
Eg	2	40-45	4,0-7,2	14,6-18,8	20,0-22,8	46-60
<i>Quercus robur</i>						
Blåbær	1	44	4,1	13,3	29,9	-
<i>Vaccinium myrtillus</i>						
Pil	1	39	5,7	14,1	19,0	47
<i>Salix</i>						
Hyld	2	22-25	7,2-9,9	21,6-30,6	11,4-11,5	78-79
<i>Sambucus nigra</i>						
Porse	1	41	3,2	14,9	21,2	27
<i>Myrica gale</i>						
Toplyng	4	41-54	2,7-4,5	7,2-10,0	22,0-25,0	38-68
<i>Calluna vulgaris</i>						
Revling	2	46-52	2,9-3,1	5,9- 7,0	19,7-21,5	42-43
<i>Empetrium nigrum</i>						
Bølget bunke	5	38-47	3,2-4,4	11,3-21,2	25,6-34,4	52-72
<i>Descampsia flexuosa</i>						
Frø af bølget bunke	1	66	3,4	12,3	16,6	63
<i>Seed, descampsia flexuosa</i>						
Blåtop	5	33-47	2,9-7,1	10,3-16,3	26,1-31,3	55-67
<i>Molinia coerulea</i>						
Bjergørhvene	2	42-47	4,4-6,4	10,1-11,8	35,4-35,8	60
<i>Calamarotis epigeios</i>						
Gederams	2	30-35	5,1-6,2	15,8-20,0	9,8-13,9	59
<i>Chamaenerium angustifolium</i>						

Tabel 8.4 Gennemsnitlig vægt og huld karakter ved udbinding samt ændringer hos voksne dyr.
Average live weight and condition scores at turning out and changes for adults.

	Antal	Kuldstørrelse	Legemsvægt		Huld karakter	
			kg	ændring, kg ²⁾	værdi	ændring ³⁾
			Body weight		Condition scores	
	Number	Litter size	kg	change, kg ²⁾	value	change ³⁾
Race Breed						
Leicester	25	0,84	68,9	-0,5	3,4	-0,5
Hv. h. Marsk	30	1,00	58,5	3,3	2,3	-0,4
Rygja	39	1,08	50,5	6,1	2,1	0,2
Gotl. Pelsfår	100	0,57	51,9	4,1	3,1	-0,1
År Year						
1983	41	0,61	55,4	4,0	3,2	-0,4
1984	95	0,44(1,00) ¹⁾	55,0	4,9	2,9	-0,3
1985	68	1,22	56,3	1,3	2,6	-0,2
Kuldstørrelse Litter size						
0	90		53,3	5,7	3,4	-0,2
1	78		58,6	1,7	2,6	-0,4
2	35		54,2	2,2	2,3	-0,1
3	1		57,5	-2,5	1,0	0

- 1) Gennemsnitlig kuldstørrelse for alle får med undtagelse af Gotlandsk Pelsfår på Vindblæs Hede.
Average litter size without Gotlandish Peltsheep grazing on Vindblæs Moor.
- 2) Korrigeret for år, kuldstørrelse, legemsvægt og huld karakter steg tilvæksten for racerne i rækkefølgen: Gotlandsk Pelsfår, Leicester, Marsk og Rygja.
Corrected for year, litter size, live weight and condition score increased the gain for the breeds in the order: Gotlandish Peltsheep, Leicester, Marsh and Rygja.
- 3) Efter korrektion aftog huld karakteren i rækkefølgen: Gotlandsk Pelsfår, Rygja, Leicester og Marsk.
After similar correction as above increased the condition scores in the order: Gotlandish Peltsheep, Rygja, Leicester and Marsh.

Lam

I tabel 8.5 er angivet lammenes gennemsnitlige begyndelsesvægt for de enkelte racer, samt tilvæksterne korrigeret for kuldstørrelse, begyndelsesvægt og år indtil 60 og 90 dage på heden.

Begyndelsesvægten havde ingen signifikant indflydelse på tilvæksten, medens den var signifikant for racer ($p < 0,001$), år ($p < 0,001$) og ved 90 dage også for kuldstørrelse ($p < 0,02$). Som det fremgår af tabellen er tilvæksten mellem 60 og 90 dage betydeligt lavere end tilvæksten indtil 60 dage.

Huldkarakteren er generelt aftagende for lammene inden for alle racer i sommerens løb.

Diskussion og konklusion

De fire spørgsmål, som blev rejst i indledningen søges besvaret i det følgende:

1. Kan fåregræsningen alene gendanne et livskraftigt lyngtæppe på arealer, der i dag er domineret af gammelt lyng, revling og græs?

Svaret må være nej. Med de i forsøget benyttede belægningsgrader må det erkendes, at virkningen er for ringe til at ændre hedens botaniske sammensætning og planternes morfologiske udvikling bortset fra vegetationen på de mest foretrukne opholdssteder nær fangfold og vandtrug, hvor belægningsgraden er særdeles hård.

2. Kan fårene ved at gnave på og afløve træer og buske bidrage til at holde hedearealer åbne og fri for træer og buske?

Svaret er et ubetinget ja. Af tabel 8.2 ses, at fårene i forskelligt omfang inden for de enkelte racer æder af træer og buske, og dermed hæmmes deres vækst. Gotlandsk Pelsfår var i denne henseende de mest aggressive, efterfulgt Rygja-fårene. Leicester og Hvidhovedet Marsk var de mest græssøgende i deres fødevalg.

Tabel 8.2 viser, at omfanget af gnav og bid på trævegetationen var forskellig for de forskellige træ- og buskearter. Det kan bemærkes, at unge bævreasptræer blev fuldstændigt afløvet op til den højde fårene kunne nå på de foretrukne opholdssteder i foldene uanset race.

Det må heraf konkluderes, at radikale indgreb er nødvendige for at genetablere en ung lyngvegetation på heden.

En sådan vegetation er ved at blive etableret på Vindblæs Hede efter brand i 1981. Effekten af fåregræsningen i to år er imidlertid sporadisk på grund af en for svag belægningsgrad. De Gotlandske Pelsfår, som græssede denne fold, forefandtes oftest i de lavere liggende og græsrigeste områder. På de højere liggende arealer spirer ung lyng frem, og for at fremme lyngvæksten må det anbefales at græsset periodisk bides stærkere ned, altså at der anvendes en hårdere belægningsgrad.

Fåregræsning af et hedeareal efter radikale indgreb kan fremme lyngens vækst med etapevis afgræsning efter skotsk mønster (Milne et al., 1979).

1. Heden afgræsses ved en særdeles hård belægning, således at fårene fortærer en stor del af lyngskudene over hele arealet. Forinden dette sker, må det forventes, at de har græsset hårdt på græs, urte- og trævegetationen.
2. Derefter følger en græsningsperiode med en lettere belægningsgrad, hvor det forventes, at fårene hovedsageligt græsser ikke-lyngvegetationen, og at lyngen i stort omfang får fred til genvækst.
3. Græsningen må således ske periodevis, afvekslende med stærk og svag belægningsgrad, således at lyngen får de bedste vækstvilkår i konkurrence med hedens anden vegetation. Som beskrevet af Milne et al. (1979) er virkningen af den hårde belægning størst, når denne græsning sker om vinteren.

3. Er de forskellige fåreracer lige egnede som hedeplejere?

Svaret er nej. Forskelle med hensyn til ædeadfærd og aktionsradius er allerede omtalt, hvoraf følger at Gotlandsk Pelsfår og Ryggja må anses for de bedste hedeplejere. Det må anbefales, at moderfår bringes i en passende god huldtilstand før de bindes ud på heden, idet hulddtab hos diegivende får tilsyneladende er uundgåeligt. Med hensyn til produktionsresultater er der, alt andet lige, opnået større tilvækster hos lammene fra Gotlandsk Pelsfår og Ryggja end hos Leicester og Hvidhovedet Marsk.

De lave huldkarakterer ved hjemtagning for såvel får som lam gør, at det må anbefales, at fårene flushes forinden næste bedækningssæson, og at lammene færdigfædes inden slagtning, for at opnå en tilfredsstillende god bedømmelse af slagtekroppene og dermed tilfredsstillende god notering. Denne konklusion gælder alle racer.

Tabel 8.5 Lammenes begyndelsesvægt, korrigeret tilvækst og huldkarakterer.

Initial weights and corrected daily gain and condition scores by lambs.

Race	Beg. vægt, kg	Daglig tilvækst			Huldkarakter ved sidste vejning
		indtil 60 dg.	mellem 90 dg.	60-90 dg.	
Leicester	30,1	136	110	43	2,2
Hvidh. Marsk	20,1	144	131	87	2,1
Ryggja	15,8	159	148	127	2,4
Ryggja-krydsninger	17,3	162	154	107	2,1
Gotlandsk Pelsfår	16,3	232	220	180	3,1

4. Hvad er de økonomiske konsekvenser for offentlig myndighed og fåreavlerne?

Ansættes tilvækstværdien for lam i henhold til noteringen i september 1985, til 25 kr. pr. kg slagtevægt, svarende til 11 kr. pr. kg levende vægt med en slagteprocent på 44%, fås tilvækstværdierne som anført i tabel 8.6. For at opnå den ansatte notering må lammene i de fleste tilfælde færdigfædes for at opnå den tilsvarende høje klassificering.

Tabel 8.6 Tilvækstværdier hos lam ved græsning på hedearealer i 90 dage (11 kr. pr. kg levende vægt).
Gain value by lamb when grazing moor areas in 90 days (11 Dkr. per kg live weight).

<u>Daglig tilvækst, g</u> <i>Daily gain, g</i>	<u>Total tilvækst, kg</u> <i>Total gain, kg</i>	<u>Tilvækst-værdi, kr.</u> <i>Gain value, Dkr.</i>
100	9,0	99
150	13,5	149
200	18,0	198

Jvf. tabel 8.5 er der opnået tilvækster fra 110 til 200 g pr. lam dagligt i de første 90 dage på heden, og sammenholdt med de beregnede tilvækstværdier, anført i tabel 8.6, kan der forventes et udbytte til fåreavleren på 120-200 kr. pr. lam, svarende til lignende eller lidt større beløb pr. ha ved de i forsøgene benyttede belægningsgrader. Dertil kommer, at moderfåret bliver fodret i den samme periode, hvilket, jvf. fodernormerne, kan anslås til ca. 1 FE pr. dag.

Et forsigtigt skøn over fåreavlerens totale indkomst ved at lade får græsse på hedearealer i ca. 3 måneder vil være ca. 250 kr. pr. får med de nuværende prisrelationer under forudsætning af, at der benyttes egnede racer eller racekombinationer. Af det nævnte beløb må fåreavleren dække udgifter til "fjern"transport og tilsyn.

For offentlig myndighed bliver de økonomiske konsekvenser af et lignende arrangement, som anvendtes ved forsøget, at betale for opsætning af hegn, fangfolde og sikring af vandforsyning. Det vil kun i sjældne tilfælde være tilstrækkeligt økonomisk attraktivt for fåreavleren at græsse hedearealer, hvis vedkommende skal betale for hegn og vandforsyningsomkostningerne.

9 DRIFTSFORMER OG PRODUKTTYPER

Under danske forhold læmmer fårene typisk i perioden fra midten af december til slutningen af maj. I de systemer, hvor man tilstræber 3 læmninger på 2 år kan læmningerne imidlertid forekomme året rundt (systemet benævnes også "året rundt læmninger").

Den følgende beskrivelse omfatter kun den førstnævnte kategori. Beskrivelsen baseres på data fra besætningsforsøgene, idet der i analyserne er benyttet nøgletal fra mest veldrevne besætninger.

Ved produkttype forstås her den type lam, der leveres til slagteriet, som nedenfor angivet. Ved at kombinere typen med bl.a. fodring og indpasning i ejendommens øvrige drift fås en beskrivelse af driftsformen.

Traditionelt tales der om fem forskellige typer af slagtelam:

1. Spædlam, som leveres til slagtning i marts-april, og helst inden påske for at opnå højeste notering pr. kg slagtevægt. Læmningen foregår typisk fra midten af december til midten af februar. Fårene går på stald og fodres intensivt, hvilket er ensbetydende med, at en stor del af deres årlige foderbehov optages om vinteren. Til gengæld er behovet for afgræsningsfoder beskedent. Driftsformen kræver rimelige gode og store staldforhold. Slagteprocenten er mellem 54-60% inklusive hoved, hjerte og lever.
2. Tidlige sommerlam leveres til slagtning senest i juni-juli. Fårene læmmer i marts. Typen betegnes også kornlam, når lamene opdrættes på stald på energirige foderrationer, og kan faktisk leveres året rundt, når systemet "året rundt læmning" praktiseres.

Slagteprocent ca. 55%, når de slagtes som spædlam, ellers 50%, når de slagtes som tidlige sommer- eller kornlam.

3. Sommerlam leveres til slagtning i august-september. Læmning sker typisk i april. Om vinteren kan fårene huses på stald eller være i det fri med tilskudsfodring, der reguleres i henhold til græstilbud og vejrlig. Produktionen kræver mindre vinterfoder og større græsarealer end 1 og 2. Når lammene slagtes i en rimelig god foderstand er slagteprocenten 45-48%.
4. Efterårslam leveres til slagtning i oktober og året ud. Læmningerne foregår fra midten af april til midten af maj. Der kræves et minimum af staldplads og vinterfoder, hvorimod kravet til græsarealer er stort. Slagteprocenten varierede stærkt i henhold til foderstand fra 40-46%.
5. Fjorlam. Denne produkttype forekommer traditionelt kun som et biprodukt af de to forannævnte typer, idet det normalt kun er de lam, som ikke opnår den ønskede vægt og slagtemodenhed, der gemmes til året efter. Produkttypen kan således ikke knyttes til bestemte driftformer. Fjorlamsproduktionen kan muligvis blive interessant i forbindelse med græsning(pleje) af naturarealer og/eller marginale sandjorder. Ved slagtning i forsommeren efter græsning ved et godt græstilbud opnås slagteprocenter på 45-48%.

Typiske data for de enkelte typer er anført i tabel 9.1. Tallene er hovedsagelig hentet fra besætningsforsøgenes datamateriale. De anførte slagteprocenter stammer fra færdigfedningsforsøgene med slagtelam (Medd. nr. 404, 412, 474 og 599 fra SH). Noteringen pr. kg slagtevægt er baseret på opgivelser fra Køddbranchens Fællesråd i 1984-85. Det bemærkes, at stykprisen for slagtekroppene stort set er ens for alle produkttyper, hvilket skyldes, at noteringen er aftagende, dels i årets løb, dels med stigende slagtevægt.

Tabel 9.1 Typiske produktionsdata for de enkelte produkttyper.
Typical production data for lambs of various product types.

Produkttype	Alder dage/ mdr. <i>Age days/ month</i>	Levende vægt, kg <i>Live weight, kg</i>	Slagte- vægt, kg <i>Slaughter weight, kg</i>	Slagte % <i>Slaugh- ter %</i>	Notering Kr. <i>Quotation Dkr.</i>	Stk. pris <i>Price per head</i>	Typisk leveringsperiode <i>Typical period for selling</i>
<i>Product type</i>							
Spædlam	45-70	23-29	12-16	55	42	630	marts-april
<i>Early spring lambs</i>							
Tidlige sommerlam	3-4	35-42	18-21	50	28-32	585	juni-juli
<i>Early summer lambs</i>							
Sommerlam	3-5	38-45	18-21	46	25-30	536	aug.-sept.
<i>Summer lambs</i>							
Efterårslam	5-8	45-60	20-26	44	23-27	575	okt.-nov.
<i>Autumn lambs</i>							
Fjorlam/beder	12-18	60-70	28-32	46	25	750	forår/forsommer
<i>Store lambs/wethers</i>							
Udsætterfår	alle aldre	60-100	27-45	45	8		sensommer (efter goldning)
<i>Culled ewes</i>							
							(after drying off)

Tabellen angiver endvidere typiske leveringsterminer. Det ligger i sagens natur, at betydelige afvigelser herfra kan forekomme. Spædlam og de tidlige sommerlam kan således leveres året rundt, når Dorset Horn og systemet "året rundt læmninger" praktiseres. Typisk vil spæd- og kornlammene blive opdrættet på stald med energirige foderrationer.

I tabel 9.2 er angivet de valgte produktionsdata for fårene i de fire produkttyper. Til spædlamstypen er valgt relativt små får med den begrundelse, at der ved denne produktion leveres relativt små slagtelam. Det ses af tabellen, at fårenes vægt er øget med stigende leveringsvægt i de enkelte produkttyper. For typen "efterårs-lam" er valgt at vise to resultater med slagtevægte på 50 hhv. 55 kg. Begrundelsen herfor er, at den for tiden hyppigst forekommende leveringsvægt for efterårslammene er omkring 50 kg. Der er igangs-sat bestræbelser på at øge denne vægt, uden at lammene bliver for fede.

Den anførte tilvækst over året for moderdyr er typiske tal i overensstemmelse med registrerede data, jvf. tabel 3.1 i nærværende beretning. De angivne kuldstørrelser ved levering er optimistiske, men kan opnås ved god driftsledelse og ved benyttelse af frugtbare racer, der giver livskraftige lam. De lave kuldstørrelser ved de to førstnævnte produkttyper er forårsaget af læmning tidlig på året, der erfaringsmæssigt giver anledning til færre fødte lam pr. kuld. Levende vægt ved slagtning ligger indenfor intervallet for den pågældende produkttype, som anført i tabel 9.1.

Nettobehovet for foderenheder, anført i tabel 9.3, er beregnet efter de samme retningslinier, som anvendes ved opgørelsen af besætningsforsøgene. Heraf fremgår, at nettobehovet for foderenheder øges, dels som følge af stigende legemsvægt hos moderfårene, dels som følge af stigende lammeproduktion pr. moderfår.

Med udgangspunkt i lammepriodens tidsmæssige placering, produktionstype og udbinding i tidlig forår, er nettoforbruget af foderenheder fordelt på hhv. stald- og tildelt foder og afgrænsnings-

Tabel 9.2 Legemsvægt og produktionsdata for får ved forskellige produkttyper.
Live weight and production data for ewes at various product types.

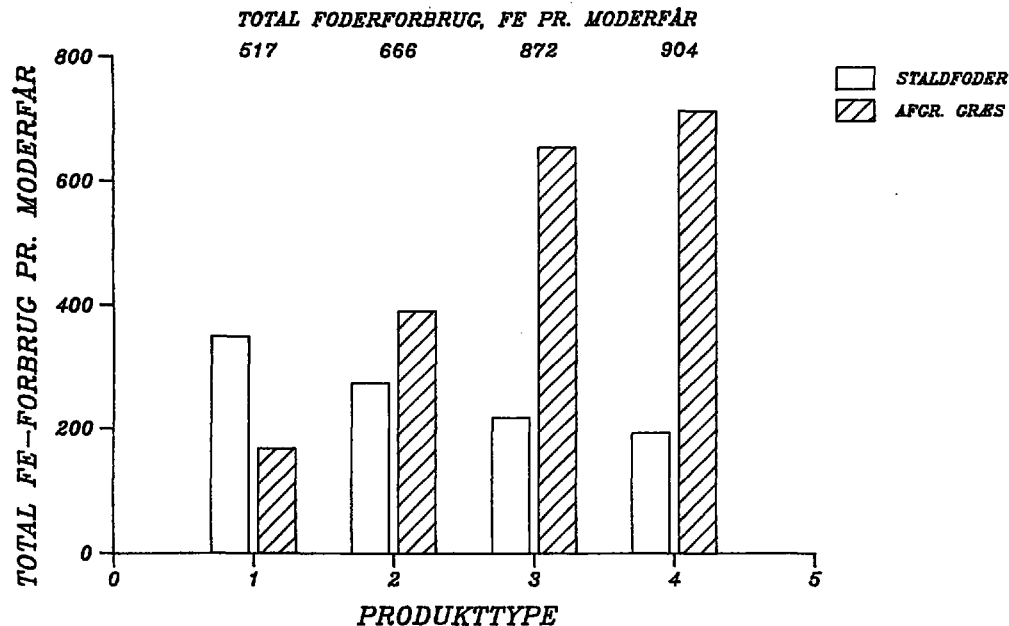
	1	2	3	4	
Produkttype	Spædlam	Tidlige sommerlam	Sommerlam	Efterårslam	
<i>Product type</i>	<i>Early spring lambs</i>	<i>Early summer lambs</i>	<i>Summer lambs</i>	<i>Autumn lambs</i>	
Moderfårenes vægt, kg	60	70	80	80	80
<i>Ewe live weight, kg</i>					
Tilvækst over året	5	10	10	10	10
<i>Ewe gain over one year</i>					
Kuldstørrelse ved levering	1,5	1,6	1,8	1,8	1,8
<i>Litter size at selling</i>					
Levende vægt ved slagtning, kg	27	35	48	50	55
<i>Lamb live weight at selling, kg</i>					
Kg levende lam pr. moderfår	40	55	85	90	100
<i>Kg live lamb per ewe lambed</i>					
Slagtet vægt kg/pr. moderfår	22,0	27,5	39,0	39,6	44,0
<i>Slaughter weight kg/per ewe</i>					
Læmmedato (beg.)	1/1	1/3	15/4	15/4	15/4
<i>Lambing date (beg.)</i>					

Tabel 9.3 Nettobehov i foderenheder ved forskellige produkttyper.
Net energy requirements (FU) at different product types.

	1	2	3	4	
Produkttype	Spædlam	Tidlige sommerlam	Sommerlam	Efterårslam	
<i>Product type</i>	<i>Early spring lambs</i>	<i>Early summer lambs</i>	<i>Summer lambs</i>	<i>Autumn lambs</i>	
Vedligeholdelse (får)	248	276	302	302	302
<i>Maintenance (ewe)</i>					
Tilvækst (får)	20	40	40	40	40
<i>Gain (ewe)</i>					
Fosterproduktion (får)	20	20	20	20	20
<i>Foster production (ewe)</i>					
Flushing (får)	10	10	10	10	10
<i>Flushing (ewe)</i>					
Lammeproduktion (lam)	200	275	425	450	500
<i>Lamb production (lamb)</i>					
I alt Total	498	621	797	822	872
Heraf:					
Stald- og tildelt foder	350	275	218	192	192
<i>Supplied feed</i>					
Afgræsningsfoder ¹⁾	167 ¹⁾	391	654	712	768
<i>Grazed feed</i>					

1) Differensen mellem totalbehov og stald- og tildelt foder + 13%.
Difference between total requirements and supplied feeds plus 13%.

ÅRLIGT FODERFORBRUG

Figur 9.1 Årligt foderbehov hos får fordelt på stald- og tildelt foder og afgrænsningsfoder ved 4 produkttyper.
Annual feed requirement partitioned on stall and supplementary feeds and grazed feeds at 4 types of production.

foder, beregnet. For sammenligningens skyld er tallene vist grafisk i figur 9.1. Heraf fremgår det, at forbruget af stald- og tildelt foder aftager, medens forbruget af afgræsningsfoder øges fra produkttype 1 til 4.

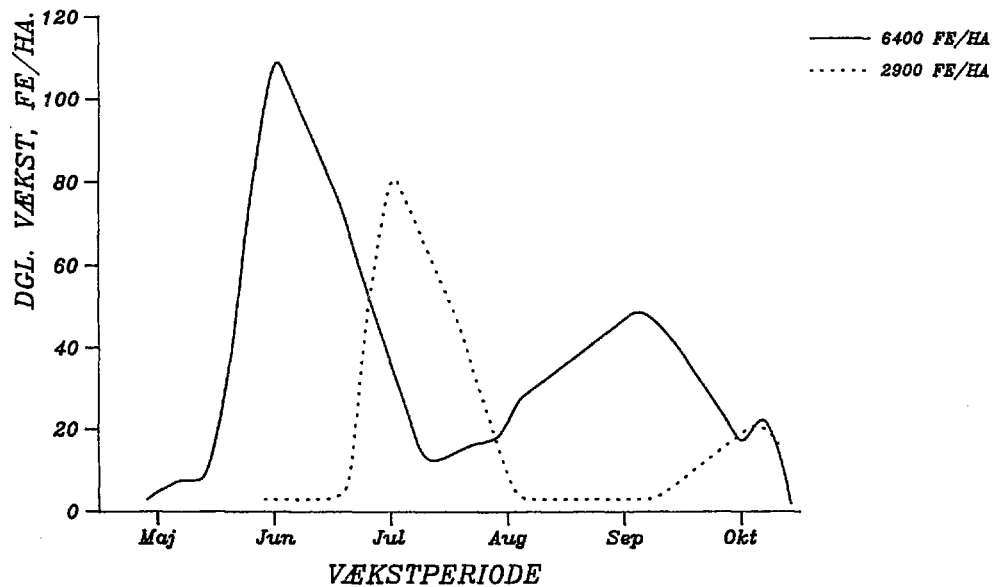
Tallene, der er anført i tabel 9.4, viser de økonomiske beregninger. Heraf fremgår, at indkomsten ved salg af slagtelam er meget nær ens for de fire produkttyper (jvf. tabel 9.1), når de anførte priser ligger til grund for opgørelsen. Udgiften til stald- og tildelt foder aftager i rækkefølgen fra produkttype 1 til 4, hvorfor dækningsbidraget efter betaling af vinterfoder er stigende i den nævnte rækkefølge.

Dækningsbidraget, når alle foderomkostninger er betalt, fremgår af tabel 9.5 ved varierende priser for afgræsningsfoder. Det ses heraf, at jo lavere pris på afgræsningsfoder, desto bedre bliver det økonomiske resultat for de produkttyper, der forbruger meget afgræsningsfoder i forhold til de typer, der forbruger mindre.

Afgræsning

Med henblik på styring af afgræsningen henvises til kapitel 7 i 575. ber. fra SH. Yderligere bemærkninger hertil er, at belægningsgraden spiller en afgørende rolle for udnyttelsen af det producerede græs, og dermed den interne produktionspris på det optagne afgræsningsfoder. Det kan umiddelbart fastslås, at en effektiv udnyttelse af det producerede græs kræver en kombination af slæt og afgræsning, fordi fåreflokkens foderbehov i sommerens forløb ikke er sammenfaldende med markens produktionskapacitet, som illustreret i figur 9.2. Her vises to udbyttekurver på to niveauer. Det laveste niveau vil være typisk for hedearealer, og tidsforskydningen illustrerer den senere vækstbegyndelse. Antages det, at 50% af græsmarkens produktionspotentiale er produceret i slutningen af juni måned, kan det forventes, at halvdelen eller mere af denne produktion bør høstes til slæt. Det vil sige, at ca. 75% af græsmarkens udbyttepotentiale vil være til rådighed for afgræs-

VÆKSTFORDELING I GRÆS

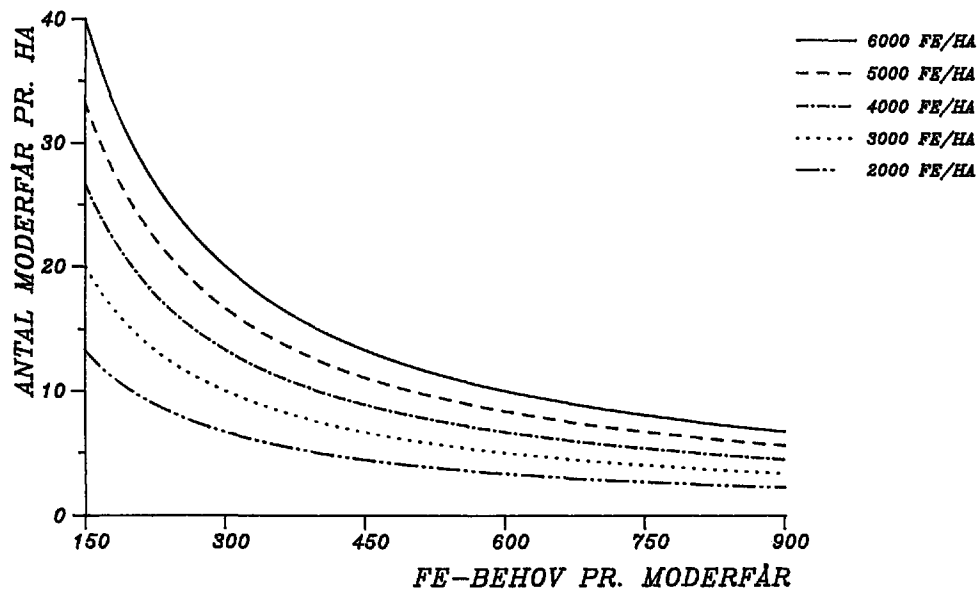

Figur 9.2 Græsvækstens fordeling i vækstsæsonen på to udbyttelniveauer.
Growth rates in the growth season for two yield levels.

Tabel 9.4 Økonomiske data for forskellige produkttyper.
Economic data for different product types.

	1	2	3	4	
Produkttype	Spædlam	Tidlige sommerlam	Sommerlam	Efterårslam	
<i>Product type</i>	<i>Early spring lambs</i>	<i>Early summer lambs</i>	<i>Summer lambs</i>	<i>Autumn lambs</i>	
Notering, kr. pr. kg slagtet vægt	42	32	26	24	24
<i>Quotation, Dkr. per kg slaughter weight</i>					
Indkomst, kr. pr. moderfår	935	880	1014	950	1056
<i>Income, Dkr. per ewe</i>					
Stald- og tildelt foder, kr. ¹⁾	532	418	329	290	290
<i>Supplied feeds, Dkr.</i>					
Dækningsbidrag, kr.	403	462	685	660	766
<i>Gross margin, Dkr.</i>					
Ændringer:					
<i>Changes:</i>					
+ 1 kr. pr. kg slagtevægt	22,00	27,50	39,00	39,60	44,00
1 Dkr. per kg slaughter weight					
+ 20 øre pr. FE st.- og tild. foder	70,00	55,00	43,60	38,40	38,40
20 ore per FU supplied feed					
1) ca. 1,50 kr./FE					
approx. 1,50 Dkr./FU					

BELÆGNINGSGRAD-MODERFÅR

Figur 9.3 Mulig belægningsgrad ved forskelligt udbyttelniveau med får med forskelligt foderbehov.
Possible stocking rates at different yield level and with ewes with different feed requirements.

Tabel 9.5 Dækningsbidrag (DB), når alt foder er betalt ved forskellige produkttyper.
Gross margin (DB) when all feeds are paid for at different product types.

	1	2	3	4	
Produkttype	Spædlam	Tidlige sommerlam	Sommerlam	Efterårslam	
<i>Product type</i>	<i>Early spring lambs</i>	<i>Early summer lambs</i>	<i>Summer lambs</i>	<i>Autumn lambs</i>	
Optaget afgræsningsfoder, FE	173	397	656	660	763
<i>Consumed grazed feeds, FU</i>					
Intern produktionspris, øre/FE: 20	368	382	554	528	613
<i>Internal production price, ore/FU:</i>					
" " " "	40	303	423	396	461
" " " "	60	224	291	264	308
" " " "	80	144	160	132	155
" " " "	100	65	29	0	3
" " " "					
Mulig betaling for afgræsningsfoder, når DB = 100 kr., kr./FE	1,75	0,91	0,89	0,85	0,87
<i>Possible pay for grazed feeds assuming DB = 100 Dkr.; Dkr./FU</i>					

ning. Baseret på disse antagelser kan belægningsgraden (får/ha) ved forskellige udbyttelniveauer til afgræsning beregnes. Resultatet af en sådan beregning er vist i fig 9.3.

Den interne produktionspris for afgræsningsfoder fremgår af tabel 9.6, der er baseret på dagsaktuelle priser. I overensstemmelse med tidligere beregninger (517. og 537. ber. fra SH) aftager den interne produktionspris med stigende udbytte pr. arealenhed og øges med stigende ofret dækningsbidrag. Begrundet heri, er det af allerstørste betydning for fåreholdet generelt set, at belægningsgraden afstemmes således, at størsteparten af det producerede græs optages af de græssende dyr. For de produkttyper, der har et stort forbrug af græsmarksfoder, har dette forhold særlig stor betydning.

En øget belægningsgrad vil, op til et givet niveau, øge udbyttet af animalsk produkt i form af tilvækst hos lammene, men ved de højeste belægningsgrader vil det samtidigt medføre en mindre individuel tilvækst. Det vil resultere i et større behov for færdigfedningsfoder til slagtelammene, idet det relative antal lam, som bliver slagtemodne i en tidlig alder, vil aftage. Færdigfedning af efterårslam på stald er belyst i en række forsøg, jvf. meddelelserne 404, 412 og 474 fra SH. Succesen af denne form er tydeligvis raceafhængig. I besætningsforsøgene er set resultater, der tyder på, at færdigfedning af efterårslam kan gennemføres med godt resultat på efterafgrøder efter korn og på rene (ormefri) græsmarker.

Tabel 9.6 Intern produktionspris (øre pr. FE) for afgræsningsfoder ved forskellige arealværdier ved alternative anvendelser og udbytteneværuer.
Internal production price (ore per FU) for grazed feeds at different value area at alternative area use and yield levels.

Nettoudbytte, FE/ha <i>Net yield, FU/ha</i>	Udgifter til gødning, kr./ha <i>Costs of fertilizer, Dkr./ha</i>	Ofret dækningsbidrag ved kr./ha <i>Lost gross margin Dkr./ha</i>					
		0	1000	2000	3000	4000	5000
	0	20	70	-	-	-	-
	800 (100 kg N)	60	110	-	-	-	-
2000	1600 (200 kg N)	100	-	-	-	-	-
	0	10	35	60	85	-	-
	800 (100 kg N)	30	55	80	105	-	-
4000	1600 (200 kg N)	50	75	100	-	-	-
	800 (100 kg N)	20	37	53	70	-	-
	1600 (200 kg N)	33	50	66	83	-	-
6000	2400 (300 kg N)	47	63	80	97	-	-
	1600 (200 kg N)	25	38	50	63	75	88
	2400 (300 kg N)	35	48	60	73	85	98
8000	3200 (400 kg N)	45	58	70	83	95	108

Faste omkostninger (hegn, fangfolde, vand) = 400 kr./ha

Overhead costs (fence, handling pens, water) = 400 Dkr./ha

10 AFSLUTTENDE DISKUSSION

Som fremhævet i ber. 575 fra SH er planlægning- og produktionsstyring et vigtigt element i slagtelamsproduktionen. Nævnte beretning viste, at antal lam og lammenes levende vægt ved levering var de mest betydende faktorer for det økonomiske resultat. I de udførte modelberegningerne i kap. 9 er forudsat optimistiske data, men som tidligere nævnt er de mulige at opnå i veldrevne besætninger.

Til belysning heraf er de tilsvarende nøgletal, som benyttet ved modelberegningerne, samlet i tabel 10.1 for de i år deltagende besætninger.

Som det ses, har Marsk-besætningerne opnået resultater, der ligger over modellernes dækningsbidrag. Marsk-fårene er kendt for høj frugtbarhed. Forbruget af stald- og tildelt foder er minimeret i de to besætninger ved at fårene er ude en stor del af vinteren. Desuden benyttes, jvf. tabel 5.2, græsningsarealer, der såvel kvantitativt som kvalitativt, vurderes relativt højt.

Texel-besætningens resultater er betydeligt svagere end modellen. Dette må primært skyldes et ringere lammetal end i de førnævnte besætninger.

I Oxforddown-besætningen er det økonomiske resultat lidt svagere end modellen, hovedsageligt på grund af et lidt ringere lammetal og et noget større forbrug af stald- og tildelt foder.

Vedrørende Rygja-besætningen bemærkes, at der på trods af at produkttype 4, der tilsigter store slagtelam, praktiseres, er Rygja-

Tabel 10.1 Faktorindsats, produktionsresultater og dækningsbidrag fra besætningsforsøg og model (pr. moderfår).

Factor input, performance and gross margin from registered flocks and model (per ewe).

Bes. nr.	Race	Produkt- type	<u>Foderforbrug, FE</u> stald- og		<u>Levende lam</u> til levering		Indkomst	Udgift til stald- tild. foder, kr.	<u>Dækningsbidrag</u>	
			tild. f.	afgr.	kuldst.	kg/lam			Bes.brug	Model
<u>Flock</u> <u>no.</u>	<u>Breed</u>	<u>Product</u> <u>type</u>	<u>Feed consump., FU</u> <u>supplied</u>	<u>grazed</u>	<u>Live lamb to</u> <u>slaughter</u>			<u>Cost of stall</u> <u>fed supplied</u>	<u>Gross margin</u>	
			<u>feed</u>		<u>L. size</u>	<u>kg/lamb</u>	<u>Income</u>	<u>feed, Dkr.</u>	<u>Flock</u>	<u>Model</u>
8406	Mærsk	3 og 4	141	728	1,8	85	1001	219	782	660
8407	Mærsk	4	134	730	2,0	94	1062	219	843	660
8409	Texel	3 og 4	223	435	1,3	60	723	353	370	685
8415	Oxfd.	4	256	638	1,7	86	1011	402	609	660
8416	Rygja	4	473	405	1,4	61	705	716	-11	660
8417	Texel	1 og 3	198	444	1,5	63	803	243	560	500

racen tilsyneladende ikke i stand til at levere de store slagtelam ved græsning på relativt ringe græsarealer som stipuleret i modellen.

Resultaterne af den nederst nævnte Texel-besætning ligger på niveau med modellens resultater, når der ved vurderingen tages hensyn til de blandede produkttyper, som praktiseres i besætningen.

Det ses, at selv når der benyttes optimistiske nøgletal i modelberegninger er det muligt at opnå resultater i veldrevne besætninger med frugtbare racer, der svarer hertil.

Grundlag for valg af produkttype bør af hensyn til de økonomiske resultater derfor overvejende baseres på mængden og kvaliteten af hjemmeavlet grovfoder, såvel som afgræsningsfoder.

OVERSIGT OVER BERETNINGER OG MEDDELELSER FRA STATENS
HUSDYRBRUGSFORSØG MED FÅR OPDELT EFTER HOVEDEMNER

Jensen, N. E. m.fl.

Individprøver med vædderlam

år 1979 beretning nr. 488

"	1980	"	"	500
"	1981	"	"	516
"	1982	"	"	538
"	1983	"	"	557
"	1984	"	"	573
"	1985	"	"	598

Jensen, N. E.

Slagtekvalitet hos lam

år 1977 Ultralydmålinger af fedtthkkelse og rygmuskelens tvær-
snitsareal på lam. Medd. nr. 196.

år 1979 Slagtekvalitet i lam af 5 racer. Beret. nr. 501.

Frederiksen, J. Højland

Besætningsforsøg med får

år 1980/81 beretning nr. 517

"	1981/82	"	"	537
"	1982/83	"	"	575
"	1983/84	"	"	587

Frederiksen, J. Højland og Kristensen, H.

Fordøjeligheds- og fodringsforsøg

år 1978 Fordøjelighed af hel kontra valset korn til får. Medd.
nr. 242.

- år 1978 Fordøjelighed og optagelse af natriumhydroxydbehandlet bygghalm hos udvoksede får med tilskud af hel byg plus urinstof eller sojaskrå. Medd. nr. 247.
- år 1981 Færdigfødning af efterårslam med hel eller valset byg samt virkning af klipning ved indbinding. Medd. nr. 377.
- år 1982 Færdigfødning af Texel-lam på stald eller på græs. Medd. nr. 404.
- år 1982 Færdigfødning af Oxforddown x Texel vædderlam på stald og fodret med hel byg eller kvægtilskudsfoderblanding. Medd. nr. 412.
- år 1983 Færdigfødning af Texel, Oxforddown og Marsk vædder-, beder- og gimmerlam. Medd. nr. 474.
- år 1985 Færdigfødning på stald af Shropshire og Oxforddown vædderlam.
Virkning af foderets fysiske struktur (hel byg, pellete-ret foder) samt klipning af lam på foderoptagelse, tilvækst og foderforbrug. Medd. nr. 599.

Frederiksen, J. Højland og Kristensen, H.

Andre

- år 1983 Indflydelsen af forskellig mængde kvælstofgødning til afgræsningsmarker og tilskudsfoderet i bedækningstiden hos moderfår på frugtbarhed og læmmeresultater. Medd. nr. 492.
- år 1985 Renhed og adfærd hos drægtige gimmere opstaldet i spaltegulvbokse med og uden adgang til halmstrøet leje. Medd. nr. 580.

LITTERATURLISTE

Fredningsstyrelsen, 1984. Plejehåndbogen - en håndbog i pleje af naturområder og kulturlandskaber. ISBN 87-503-4720-9.

Milne, J. A., Bagley, L. & Grant, S. A., 1979. Effects of season and level of grazing on the utilization of heather by sheep. 2. Diet selection and intake. Grass and Forage Sci. 34, 45-53.

Stenbæk, B., Andersen, B. B. og Bülow-Olsen, A., 1980. Ammekøer og landskabspleje (racer, produktion, management, botanik). 494. beretning fra Statens Husdyrbrugsforsøg. pp 238.

(Yderligere litteratur, se oversigten side 89 og 90).